

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÜST KİMLİK, KİMLİK ÖRSELENMESİ VE ORTAK ÇIKAR ALGILARINA
GÖRE SOSYAL GRUPLARIN BİR ÇATI ALTINDA YAŞAMA NİYETLERİ**

Tolga ERGİYEN

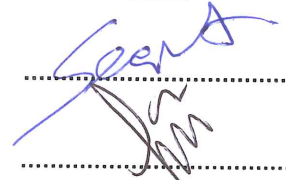
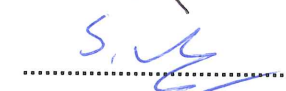
Danışman
Doç. Dr. Serap AKFIRAT

İZMİR-2019

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Tolga Ergiyen
Öğrenci No : 2016800268
Tez Başlığı : Üst Kimlik, Kimlik Örselenmesi ve Ortak Çıkar Algılarına Göre Sosyal Grupların Bir Çatı Altında Yaşama Niyetleri
Savunma Tarihi : 26/06/2019
Danışmanı : Doç.Dr.Serap AKFIRAT

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Doç.Dr.Serap AKFIRAT	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Doç. Dr. İnci BOYACIOĞLU	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Sinan ALPER	- Yaşar Üniversitesi	

Tolga Ergiyen tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği() / oy çokluğu() ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Üst Kimlik, Kimlik Örselenmesi ve Ortak Çıkar Algılarına Göre Sosyal Grupların Bir Çatı Altında Yaşama Niyetleri” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

... / ... / 2019

Tolga ERGİYEN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Üst Kimlik, Kimlik Örselenmesi ve Ortak Çıkar Algılarına göre Sosyal
Grupların Bir Çatı Altına Yaşama Niyetleri**

Tolga ERGİYEN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Bu araştırmanın genel amacı farklı sosyal grupların birlikte yaşama isteğinin altında yatan sosyal psikolojik faktörleri incelemektir. Bu kapsam doğrultusunda yarı deneysel bir çalışma tasarlanarak üst kimlik, kimlik örselenmesi ve ortak hedef değişkenlerinin birlikte yaşama niyeti, sembolik tehdit algısı ve gruplar arası tutumlar üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Araştırmaya 168'i kadın 85'i erkek olmak üzere toplam 253 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılar, üst kimlik, kimlik örselenmesi ve ortak hedef değişkenlerinin manipüle edildiği sekiz farklı deneysel koşuldan birine rastgele atanmışlar; atandıkları koşula göre, tarihsel olarak bağları olmasına rağmen aralarında olumsuz bir ilişki süregelen iki farklı hayali sosyal gruba ilişkin senaryo okumuşlardır. Daha sonra sırasıyla Bilgilendirilmiş Onam Formu, Demografik Bilgi Formu, Manipülasyon Kontrol Soruları, Gruplar arası Tutum Ölçeği, Birlikte Yaşama Niyeti Ölçeği ve Sembolik Tehdit Ölçeğinden oluşan soru formunu cevaplamışlardır. İşlemler, laboratuvar ortamında kâğıt kalem yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Veriler 2 (üst kimlik var/yok) X2 (ortak hedef var/yok) X2 (kimlik örselenmesi var/yok) Faktöriyel Varyans Analizi ile incelenmiştir. Bulgulara göre, üst kimlik, ortak hedef ve kimlik örselenmesi değişkenlerinin, birlikte yaşama niyeti ve algılanan sembolik tehdit üzerindeki ana etkileri anlamlıdır. Üst kimlik ve ortak hedef birlikte yaşama niyetini artırırken, üst kimlik sembolik tehdit algısını düşürmüştür fakat ortak hedef sembolik tehdit algısı

etkilememiştir. Kimlik örselenmesi ise birlikte yaşama niyetini düşürürken, sembolik tehdit algısını yükseltmiştir. İç-grup yanlılığı üzerinden hiçbir ana etki anlamlı değildir. Ayrıca birlikte yaşama niyeti üzerinde üç bağımsız değişken arasında anlamlı etkileşim etkisi tespit edilmiştir. Kimlik örselenmesinin olmadığı, ancak ortak hedefin ve üst kimliğin mevcut olduğu koşulda en yüksek birlikte yaşam niyeti tespit edilmiştir. Bulgular ve çalışmanın sınırlılıkları alanyazın bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Birlikte Yaşama Niyeti, Üst Kimlik, Ortak Hedef, Kimlik Örselenmesi, İç-grup Yanlılığı, Sembolik Tehdit.

ABSTRACT

Master's Thesis

The Effect of Superordinate Group, Superordinate Goal and Identity Undermining on Intention of the Living Together

Tolga ERGİYEN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Science

Department of Psychology

Psychology Program

This research was designed to investigate the underlying social psychological mechanisms of different social group's intention to live together. For this purpose, quasi-experimental study was conducted to examine the effect of superordinate group, superordinate goal and identity undermining on intention of living together, perceived symbolic threat and intergroup attitude.

168 female and 85 male university students took part. Participants were randomly assigned one of the eight experimental condition. In these conditions, participants were required to read a story about two different imaginary social groups that have historical bound, but at the same time having a negative relationship. After that, participants completed Inform Consent Form, Demographic Information Form, Manipulation Check Questions, Intergroup Attitude Scale, Intention of Living Together Disposition Scale and Symbolic Threat Scale respectively. Processes were carried out with Paper-and-Pencil method.

Data 2 (superordinate group/no superordinate group) X 2 (superordinate goal/no superordinate goal) X 2 (identity undermining/no identity undermining) was analyzed with Factorial Variance Analysis. Results revealed that, there are significant main effects of superordinate group, superordinate goal and identity undermining on intention of living together and symbolic threat. Superordinate group and superordinate goal increased the intention of living together, superordinate group decreased the symbolic threat perception however

superordinate goal has no effect on symbolic threat. There are no significant main effect on in-group favoritism. In addition, identity undermining decreased the intention of living together and increased the symbolic threat. Furthermore, there is a significant interaction effect of three independent variables on intention of living together. It was found that, in no identity undermining condition X superordinate group X superordinate goal condition, people have the highest intention of living together. Results and limitations of the study discussed with the literature.

Keywords: Intention of Living Together, Superordinate Identity, Superordinate Goal, Identity Undermining, In-group Favoritism, Symbolic Threat.

**ÜST KİMLİK, KİMLİK ÖRSELENMESİ VE ORTAK ÇIKAR
ALGILARINA GÖRE SOSYAL GRUPLARIN BİR ÇATI ALTINDA
YAŞAMA NİYETLERİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR

1.1. ÇATIŞMALI GRUPLARDA BİRLİKTE YAŞAMA EĞİLİMİ	2
1.1.1. Sosyal Kimlik Kuramı ve Üst Kimlik	2
1.1.1.1. Sosyal Kimlik ile Özdeşleşme Motivasyonları	8
1.1.1.2. Üst Kimlik	9
1.1.2. Ortak Hedef	14
1.1.3. Kimlik Örselenmesi	18

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE DESENİ	21
2.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	21
2.2.1. Üst Kimlik Manipülasyonu İlgili Hipotezler	21

2.2.2. Ortak Hedef Manipülasyonu İlgili Hipotezler	22
2.2.3. Kimlik Örselenmesi Manipülasyonu İlgili Hipotezler	23
2.2.4. Üst Kimlik X Ortak Hedef X Kimlik Örselenmesi Etkileşimine Yönelik Hipotezler	23
2.3. ÖRNEKLEM	24
2.4. ÖLÇÜM ARAÇLARI	26
2.4.1. Demografik Bilgi Formu	26
2.4.2. Kontrol Soruları	26
2.4.3. Termometre Tutum Ölçeği	26
2.4.4. Birlikte Yaşama Tutumu Ölçeği	26
2.4.5. Sembolik Tehdit Ölçeği	28
2.5. İŞLEM	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. MANİPÜLASYON KONTROLÜ	31
3.2. CİNSİYETE GÖRE BAĞIMLI DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ FARKLAR	31
3.3. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERİN BİRLİKTE YAŞAMA EĞİLİMİ ÜZERİNDEKİ ANA ETKİLERİ	32
3.4. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERİN SEMBOLİK TEHDİT ALGISI ÜZERİNDEKİ ANA ETKİLERİ	33
3.5. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERİN İÇ-GRUP YANLILIĞI ÜZERİNDEKİ ANA ETKİLERİ	34
3.6. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ ETKİLEŞİM ETKİLERİ	35
3.6.1. Birlikte Yaşama Niyeti Üzerindeki Etkileşim Etkileri	35
3.6.2. Sembolik Tehdit Algısı Üzerindeki Etkileşim Etkileri	39
3.6.3. İç-grup Yanlılığı Üzerindeki Etkileşim Etkileri	40

SONUÇ VE TARTIŞMA	41
KAYNAKÇA	46
EKLER	54

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Ortak İç-grup Temsilleri	s. 11
Tablo 2: Örneklemin Demografik Özellikleri	s. 24
Tablo 3: Birlikte Yaşama Niyeti Ölçeğinin Cronbach Alfa, Özdeğer, Açıklanan Varyans, Faktör Yükleri ve Madde-toplam Korelasyonları	s. 27
Tablo 4: Sembolik Tehdit Ölçeğinin Cronbach Alfa, Özdeğer, Açıklanan Varyans, Faktör Yükleri ve Madde-toplam Korelasyonları	s. 29
Tablo 5: Birlikte Yaşama Niyeti Üzerindeki Ana etkiler	s. 33
Tablo 6: Sembolik Tehdit Algısı Üzerindeki Ana Etkiler	s. 34
Tablo 7: İç-grup Yanlılığı Üzerindeki Ana Etkiler	s. 35
Tablo 8: Birlikte Yaşama Niyeti Üzerindeki Etkileşim Etkileri	s. 36
Tablo 9: Sembolik Tehdit Algısı Üzerindeki Etkileşim Etkileri	s. 39
Tablo 10: İç-grup Yanlılığı Üzerindeki Etkileşim Etkileri	s. 40

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** Kimlik Örselenmesi Manipölasyonu Uygulandığı Koşulda Birlikte Yaşama Niyeti Üzerindeki Üst Kimlik X Ortak Hedef Etkileşim Etkisi s. 37
- Şekil 2:** Kimlik Örselenmesi Manipölasyonu Uygulanmadığı Koşulda Birlikte Yaşama Niyeti Üzerindeki Üst Kimlik X Ortak Hedef Etkileşim Etkisi s. 38

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Manipölasyonda Kullanılan Hikâyeler	ek s. 1
Ek 2: Demografik Bilgi Formu	ek s. 3
Ek 3: Kontrol Soruları	ek s. 4
Ek 4: Termometre Ölçeği	ek s. 5
Ek 5: Birlikte Yaşama Niyeti Ölçeği	ek s. 6
Ek 6: Sembolik Tehdit Ölçeği	ek s. 7
Ek 7: Bilgilendirilmiş Onam Formu	ek s. 9
Ek 8: Teşekkür	ek s. 10

GİRİŞ

Gruplar arası çatışma farklı düzey ve biçimlerde neredeyse tüm toplumlarda yaşanmaktadır. Bu sebeple tarihsel olarak da irdelendiğinde insanlığın en büyük problemlerinden biridir. Bu çatışmaların yaşama hakkına müdahale etme, dışlanma, ayrımcılık gibi birçok sonucu olabilmektedir. Özellikle sosyal psikolojinin kriz yaşadığı 1970’li dönemlerden sonra alanyazında gruplar arası dinamikler ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel ve Turner, 1979) bu çalışmaların büyük bir çoğunluğuna kuramsal altyapı oluşturmuştur. Bu çalışmanın genel amacı aynı çatı altında yaşayan çatışmalı gruplardan özellikle dezavantajlı grup üyelerinin diğer grupla birlikte yaşama niyetine etki eden sosyal psikolojik faktörleri incelemektir. Bu amaç doğrultusunda yarı-deneysel bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Birinci bölümde, farklı sosyal grupların birlikte yaşama niyetiyle ilişkili olduğu çeşitli çalışmalarca ortaya konmuş olan ve bu çalışmada da bağımsız değişken olarak ele alınan üst kimlik, ortak hedef ve kimlik örselenmesi kavramları, ilgili kuramlar ve görgül çalışma bulguları sunulmuştur.

İkinci bölüm çalışmanın yöntemini kapsamaktadır. Bu bölümde araştırmanın hipotezleri sıralanmış, örneklem ve ölçüm araçları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bulgular ve deneysel desen prosedürleri açıklanmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise elde edilen bulgular alanyazındaki diğer çalışmalar ile kıyaslanarak tartışılmıştır. Çalışmanın güçlü ve eksik yönleri ele alınmış, ileri dönemde yapılması muhtemel çalışmalarla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR

1.1. ÇATIŞMALI GRUPLARDA BİRLİKTE YAŞAMA EĞİLİMİ

Farklı sosyal grupların, aralarındaki farklılıklara rağmen aynı çatı altında yaşama niyetlerine ilişkin çeşitli ekonomik, tarihsel, sosyal ve psikolojik etmenler mevcuttur. Bu bölümde, çalışmanın aynı çatı altında yaşayan farklı sosyal grupların birlikte yaşama niyetine etki eden sosyal psikolojik faktörleri incelemek amacı doğrultusunda, alanyazında üzerinde durulmuş olan ve grupların birlikte yaşama niyetini etkileyeceği düşünülen üç sosyal psikolojik yapıya ilişkin araştırma bulguları ve bulguların dayandığı kuramsal temeller sunulacaktır.

1.1.1. Sosyal Kimlik Kuramı ve Üst Kimlik

II. Dünya Savaşı döneminde milyonlarca insanın katledilmesi tüm dünyayı derinden sarsmış, bu durum doğal olarak bilim insanlarını gruplar arası dinamikler ve çatışma gibi konulara yoğunlaşmaya yöneltmiştir. Konu ile ilgili araştırmalar özellikle 1970'lerden sonra giderek yoğunlaşmıştır. Polonya doğumlu bir Yahudi olan Henri Tajfel, bu savaşın mağduru ve gözlemcisi olarak daha önce birlikte yaşayan komşuların, arkadaşların ve çalışma arkadaşlarının ortada hiçbir gerçekçi ve objektif bir sebep yok iken birbirlerini nasıl düşman görebildiklerini anlamaya çalışmıştır. Meslektaşları ile birlikte yaptığı bilimsel araştırmalar doğrultusunda Sosyal Kimlik Kuramı ve Benlik Kategorizasyon Kuramları ortaya çıkmıştır. Bu iki kuram sıklıkla iç içe olarak ele alınsa da aslında farklı fakat tamamlayıcı iki kuramdır. Sosyal Kimlik Kuramı gruplar arası ilişkiler ve sosyal değişim gibi konuları ele alırken Benlik Kategorizasyonu Kuramı ise bireylerin 'biz' ve 'onlar' kategorizasyonunu nasıl yaptığına, diğer bir ifadeyle grup olma sürecine (kimlik özdeşleşmesi) açıklık getirmektedir. Sınıflandırma olmadan gruplar oluşamayacağı düşünüldüğünde Sosyal Kimlik Kuramı için sosyal sınıflandırma çok önemli bir yer tutmaktadır. Kuram, genel olarak bakıldığında da alanyazında gruplar arası süreçlerle ve ilişkilerle ilgili çeşitli bulguları açıklamak üzere sıklıkla kullanılmış ve yordama gücü sayesinde gruplar

arası dinamiklerin sosyal psikolojik ard alanı ile ilgili birçok kavramı açıklamıştır (Brewer ve Brown, 1998; Hogg, 2001; Turner, 2005).

1971 yılında Tajfel ve arkadaşları, gruplar arası çatışmalar üzerine alan çalışmaları yapan Sherif'in (1967) aksine fikirlerini laboratuvar ortamında test ederek dikkat çekici bir makale yayımlamıştır. Bu araştırmada katılımcılar ilgisiz bir ölçüte göre iki gruptan birine atanmış ve diğer katılımcılar ile hiçbir temasta bulunmamıştır. Daha sonra katılımcılardan kendi grubundan bir üye ile dış gruptan bir üye arasında puan bölüştürmesi istenmiştir. Katılımcılar ilginç bir şekilde kendi grup üyelerine sistematik olarak daha çok puan verme eğilimi göstermişlerdir. Diğer bir ifadeyle iç-gruplarını kayıracak şekilde davranmışlardır ve doğal olarak da diğer grup üyeleri daha az kazanç sağlamıştır. Basit ve ilgisiz bir ölçüt temelinde yapılan kategorizasyondan dolayı katılımcıların gösterdiği bu iç-grup yanlılığı ileride yapılacak çalışmalar için bir referans oluşturmuştur ve 'minimal grup paradigması' olarak alanyazında yerini bir temel taş olarak almıştır. Buna benzer yapılan sistematik çalışmalardan sonra (Tajfel ve Billig, 1974; Tajfel 1975) 1979 yılında Sosyal Kimlik Kuramı, Tajfel ve Turner ortak katkıları ile tam olarak ortaya konulmuştur. Daha sonra, Turner ve arkadaşları (1987) tarafından, Benlik Kategorizasyonu Kuramı geliştirilmiştir.

Zihnimiz karmaşık sosyal durumları basite indirgemek için uyarınları sınıflandırır. Bu işlevsel biliş, bilgileri organize etme, davranışı anlama ve hatta tahmin etmek gibi birçok avantaj sağlar. Örneğin, bizim grubumuzla çatışan başka bir grubun üyelerini tespit etmemiz, onlar karşısında önlem almamızı sağlayabilir veya iç grubumuz ile iyi ilişkilere sahip bir grubun üyesini gördüğümüzde ona güvenebileceğimizi tahmin edebiliriz. Bununla birlikte, bireyler kendilerini bir grup içerisinde sınıflandırdığı zaman, onları diğer gruptan ayıran, en merkezi ve grubu en çok temsil eden bir özelliği de paylaşmış olur (Tajfel, 1978a). Bu grubu temsil eden özellik, fiziksel görünüm, ideoloji, ortak hobi vb. gibi birçok farklı bağlamda olabilir. Bu sınıflandırmanın sonucu olarak bireyler, kendi iç-grupları ile benzerlikleri üzerine odaklanma eğiliminde iken dış gruplar ile farklılıklarını vurgulama eğilimi ile bir anlamda farklı kategoride olma durumu anlamlandırmaya çalışır (Tajfel, 1978b).

Sosyal Kimlik Kuramı ile ilgili bir başka önemli süreç ise sosyal kıyaslamadır. Bireyler öz değerlendirmelerini yapabilmek için kendilerini diğerleri ile karşılaştırırlar (Festinger, 1954) ve bu durum benlik yüceltme motivasyonunun temel bir çıktısıdır

(Gruder, 1971). Sosyal kimlik yaklaşımı bu karşılaştırma sürecini grup bağlamına taşımıştır. Gruplar da bireyler gibi kendi grubunun özelliklerini ve değerini başka bir grubun özellikleri ile kıyaslayarak tespit edebilmektedirler (Levine ve Moreland, 1987). ‘İyi’ ve ‘kötü’ ayrımı birçok konuda objektif standartlara göre olamayacağı için bu kıyaslama genellikle grubumuzun özelliklerinin değerini arttıracak şekilde yapılır. Bu değer artışının altına yatan temel sebep ise grupların normlarını meta kontrast ilkesine göre grup içindeki farklılıkları azaltmak ve spesifik dış grup (karşılaştırma yapılan) ile farklıları vurgulamak için yapılandırmasıdır. Bu durum benlik saygısı artırma motivasyonu doğrultusunda değer artımı ile sonuçlanır (Turner ve diğerleri, 1987). Örneğin, ortada objektif bir veri olmamasına rağmen bir futbol takımının destekçisi kendi takımının diğer futbol takımlarına göre daha ‘onurlu’ bir takım olduğunu öne sürebilir. Karşılaştırma süreçleri, grubun bağlama göre sosyal statüsünü ve algılanan saygınlığını belirler. Fakat gruplar her zaman diğer grup karşısında pozitif bir statü elde edemeyebilir. Bir grubun üstünlüğü, genel olarak kabul görüyorsa diğer grubun doğal olarak aşağılığını ifade etmektedir. Üstün olan grubun üstünlüğünü koruma çabası içerisinde olması beklenirken, aşağıda olan gruplar arasındaki yapısal ilişkinin meşru olup olmamasına göre, kendi değerini yükseltmek için bir strateji belirler.

Sosyal özdeşleşme, Sosyal Kimlik Kuramı için bir diğer anahtar ve sosyal sınıflara neden ayrıldığımızı açıklayan bir olgudur. Sosyal kimliğimiz de benliğimizin bir parçasıdır (Tajfel, 1974). Birey bağlama göre kendisinin diğerlerinden farklılığını fark etme eğilimindedir ve kendini sınıflandırmaktadır. Kişinin kendini sınıflandırması, yani bir gruba ait olarak görmesi, diğer gruplar ile kendi grubunu kıyaslamayı mümkün kılar, aksi halde grupları kıyaslamamanın belirgin bir fark yaratamayacağı düşünülmektedir. Sosyal özdeşleşme, sadece bireyin grubu ile aynı kategoride olmasının bilişsel farkındalığı değildir. Aynı zamanda duygusal bir anlamlılık ve bağ içerir (Tajfel, 1978b). Bu bağ ile bireyler kendi gruplarını önemser. Buradaki önemli nokta ise özdeşleşme seviyelerinin farklılaşabilmesidir. Örneğin, fanatik bir futbol takımı taraftarı çok yüksek düzeyde duygusal bağ sahibidir ve taraftarlık kendi benliğinde görece daha önemli bir yer tutmaktadır. Bireyler içinde bulundukları grubu önemser ve bu sebeple değerini koruma ve yüceltme motivasyonuna sahiptir. Dolayısıyla grubuyla yüksek düzeyde özdeşleşen bireylerin,

grubu için daha çok emek sarf etmesi veya kendi grubuna gösterilen olumsuz bir tutum karşısında daha sert tepki göstermesi beklenmektedir.

Sosyal sınıflandırma, sosyal kıyaslama ve sosyal özdeşleşme süreçleri ile beraber gruplar ve doğal olarak o gruba dâhil olan bireyler kendi sosyal gerçekliklerini yaratır ve bu sonuca göre grupların pozisyonları belirlenir. Birey pozitif bir sosyal kimlik aramasına (Hogg ve Abrams, 1990) rağmen bazı durumlarda bireyin sosyal kimliği ilgili bağlamda pozitif bir pozisyon alamayabilir. Yüksek statülü gruplar olduğu gibi bağlam içerisinde düşük statülü gruplar da mevcuttur. Örneğin, bir toplum içerisinde doktor, avukat, psikolog gibi mesleklere sahip bireyler daha üst bir sınıfa dâhil olur iken işsiz, mülteci gibi gruplardaki bireyler daha düşük statülü gruplara dâhil olmaktadır. Daha farklı ifade edecek olursak, bireyler kendi benliklerini nasıl olumlu algılamaya güdülü iseler, grup üyeliklerine dayalı sosyal kimliklerini de o şekilde olumlu algılamak istemektedirler. Ancak her bireyin yüksek statülü ve olumlu olarak algılanan grupların üyesi olması mümkün değildir. Bu durumda kişinin kendi grubunu kıyasladığı diğer grup daha iyi ise ortaya olumsuz bir sosyal kimlik algısı çıkacaktır. Bu istendik bir şey olmadığı için bireyler bundan kaçınma yolları arayacaklardır. Bu noktada Sosyal Kimlik Kuramı bilim dünyasına bir diğer önemli katkıyı yapmaktadır, ‘kimlik yönetme stratejileri’ olarak adlandırılan ve grup davranışını mümkün kılan psikolojik değişkenleri tanımlamıştır. Kurama göre bireyin hangi stratejiyi uygulayacağını yordanması için öncelikle gruplar arası yapısal ilişkiler göz önüne alınmalıdır. Kurama göre üç farklı yapısal etmen mevcuttur: Grup sınırlarının geçirgenliği, Grup statüsünün kalıcılığı ve grup statüsünün meşruluğu. Geçirgenlik, grup sınırlarının geçirgen olarak algılanmasına paralel olarak, bireyin sosyal sistem içerisinde bağımsız olarak hareket edebileceğine dair sübjektif inancıdır. Bazı gruplar arasında geçiş imkânsız veya çok zor olabilmektedir. Cinsiyet ve etnik kökene bağlı fiziksel farklılaşma bu duruma tipik örnekler olarak gösterilebilir. Birey diğer gruba geçişin mümkün olmadığına bilincindedir ve kendi grubu ile daha güçlü bir bağa sahip olma eğilimindedir. Geçişin mümkün olduğu algısına sahip birey ise kimlik stratejilerini bunun üzerine kurabilir. Grup statüsünün kalıcılığı, grup üyesinin gruplar arası farklılıkların zaman içinde değişip değişmeyeceğine yönelik inancıdır. Örneğin, erkek ve kadın arasındaki fiziksel güç farkı kalıtsal olarak görülmekte ve zaman içinde değişmeyeceği öngörülmektedir. Bireyler statü farkının kalıcılığı algısına göre

kendi kimlik yönetme stratejilerini şekillendirir. Gruplar arası statü farkı meşruluğu ise, grupların statü farklılıklarının ahlaki, ya da haklılık-haksızlık boyutunda yorumlamasıdır. Aynı zamanda değişime olan inancın da göstergesi olabilmektedir. Statü farklılıklarının meşru görülmediği durumlarda grup üyelerinin, statülerinin değişmesi konusunda diğer şartları da göz önüne alarak mücadele edeceği öngörülebilir. Örnek olarak kadın ve erkek arasındaki statü farkı gösterilebilir. Birçok kadın tarafından bu statü farkı meşru/haklı görülmemektedir ve değişim için mücadele etmektedir. Fakat bazı durumlarda, meşru/haklı algılanmayan statü farkları dezavantajlı gruplar tarafından kabul edilebilmekte ve hatta bu farklar meşrulaştırılmaya çalışılabilmektedir (Jost ve Banaji, 1994)

Kuram bağlama göre dinamik bir sosyal duruma işaret eder (Tajfel, 1974) çünkü gruplar kendi konumlarını (pozitif ayırt ediciliklerini) yükseltmek ve korumak eğilimindedir (Tajfel, 1978b). Temel olarak belirtilen bağlam çerçevesinde 3 farklı strateji önerilmektedir: Bireysel hareketlilik, sosyal yaratıcılık ve sosyal rekabet. Bireysel hareketlilik, bireysel bir stratejidir. İnsanlar bazı durumlarda dezavantajlı gruplarını terk ederek yüksek statülü gruplara geçiş yapabilmektedir (Tajfel, 1975). Örneğin, bir mülteci çocuğunun çalışarak veya yeteneği doğrultusunda yüksek bir mevki sahibi olması (doktor, sporcu vb.) bir süre sonra düşük statülü bir grubun yerine yüksek statülü grubun üyesi olmasına imkân verecektir. Fakat bu stratejinin uygulanabilmesi için doğal olarak gruplar arası sınırların geçirgen olması gerekmektedir. Aksi halde birey grup değiştiremez ve geçiş için emek sarf etmez. Bir diğer strateji ise sosyal yaratıcılıktır. Gruplar arası geçirgenlik yok ise grup bireyleri grubun negatif özelliklerini bilişsel olarak yeniden tanımlamaya çalışır. Amerika'daki zenci bireylerin 'siyah güzeldir' akımı başlatıp, zenci özellikleri olumsuz durumdan olumlu bir duruma geçirme çabası buna bir örnek olarak gösterilebilir. Genel olarak bu strateji grup statüsünü gerçekten yükseltmese de, bireylerin psikolojik iyi oluşları ve olumsuz durum ile baş etmeleri açısından faydalıdır. Son olarak sosyal rekabet stratejisi, grup üyelerinin mevcut durumu gerçekten değiştirmek için bir eylem içerisine girmesidir. Örneğin, işçilerin grev yapması, lgbt bireylerinin hakları için eylem gerçekleştirmesi veya herhangi bir konuda topluluğun sosyal medya aracılığı ile iktidara politik baskı yapması. Genel olarak değerlendirirsek bireysel hareketlilik

sadece bireyin pozisyonunu yükseltirken sosyal rekabet grubun pozisyonunu yükseltmeyi hedeflemektedir.

Benlik Kategorizasyonu Kuramı ile beraber sosyal kimliklerimizin bireysel benliğimizin bir parçası olduğu ortaya koyulmuştur (Turner ve diğerleri, 1987), bireysel benliğimiz ve sosyal benliğimiz farklı düzeylerde işleyen eşit derecede geçerli olan benlik deneyimleme biçimlerimiz olarak kavramsallaştırılmıştır. Kurama göre bireyler kendilerine benzer olan grup içinde kendilerini tanımlarlar. Bu benliğin bu şekilde tanımlanabilmesi için bağlama göre kişinin kendini benzer gördüğü kişilerle (biz) benzer görmediği kişiler (onlar) arasında algıladığı (sübjektif) farklılıklarının, kendisini benzer gördüğü kişiler arasında algıladığı farklardan daha fazla olması gerekmektedir. Birey bu şekilde bilişsel olarak 'biz' ve 'siz' ayrımı yaratır. Bu biliş evrimsel olarak bakıldığında bir enerji tasarrufu olarak değerlendirilebilir, dünyayı anlama konusunda bize oldukça yardımcı olacağı öngörülebilir fakat bu durumun doğal olarak belli başlı etkileri olacaktır. Kurama göre bireyler kendilerini ayırık bir sosyal kimlik ile tanımladıktan sonra kendilerini diğer gruplardan ayırt edici, uygun ve beklenen bir davranış örüntüsü geliştirecektir veya daha önce mevcut ise bu örüntüyü öğrenecektir. Daha sonra, Turner'ın kişisellikten uzaklaşma (depersonalization) olarak adlandırdığı bir içselleştirme süreci yaşanır. Genel olarak birey kendini grubun özellikleri bakımından tanımlar, kendisini ve çevresini grup üyeleri olarak görür. İç-grup üyelerini benzer görme eğiliminde iken dış grup üyelerini kendilerinden oldukça farklı görme eğilimindedir. Grup üyeleri ile aynı fikirde olmayı bekler ve bu konuda bir problem çıktığında fikir birliğine varmak için çaba sarf edilir. Bu süreç bireylerin neden farklı bağlamlarda kendi bireysel kimliklerinden bağımsız hareket ettikleri ile ilgili bir açıklama sunmaktadır. Örneğin, kendi aile ve arkadaş yaşantısında çok sakin olan bir birey taraftarı olduğu takımın bir müsabakasına gittiğinde şiddet içeren bir eylemde bulunabilir. Buradaki temel sebep o bağlamda bireyin bireysel kimliğinden öte sosyal kimliğinin belirgin olmasıdır, bireyin grubun normlarına göre bir davranış örüntüsü sergilemesidir ve grup bağlamında davranışı tutarlıdır.

Özetleyecek olursak Benlik Kategorizasyonu Kuramı temel olarak sırasıyla dört farklı süreç tanımlamaktadır; sosyal sınıflandırma, sosyal kimlik, sosyal kıyaslama ve pozitif ayırt edicilik.

1.1.1.1. Sosyal Kimlik ile Özdeşleşme Motivasyonları

Sosyal kimliklerimiz ile neden özdeşleştiğimiz veya neden ayrımcılık yaptığımız ile ilgili birkaç fikir ortaya atılmıştır. Bunlardan öne çıkan iki yaklaşım benlik saygısını arttırma motivasyonu ve belirsizliği azaltma eğilimidir. Evrimsel olarak değerlendirirsek insan, doğası gereği tek başına hayatta kalabilecek fiziksel bir güce sahip değildir. Bu sebeple grup halinde yaşamak bir avantaj teşkil etmektedir. Bu süreç ile birlikte gruba dâhil olma eğilimi ile ilgili bir takım otomatik stratejiler gelişmiştir. Genel olarak orijinal Sosyal Kimlik Kuramına göre (Tajfel ve Turner, 1979) motivasyonun temel kaynağı statüyü diğer bir ifadeyle gücü korumak veya yükseltmek için sosyal kimliklerin pozitif ayırt ediciliklerini arttırmaktır. Bu durum bireyin benlik yüceltme mekanizmasının bir ürünü olarak görülebilir, kimliklerimiz benliğimizin bir parçasıdır. Bu durum alanyazında Benlik Saygısı Hipotezi olarak isimlendirilmektedir (Abrams ve Hogg, 1988; Rubin ve Hewstone, 1998). Hipoteze göre başarılı bir şekilde uygulanan gruplar arası ayrımcılık sosyal kimliği yüceltir ve dolaylı olarak bireyin benlik saygısını yükseltir. Ayrıca tam zıt sebeple, tehdit edilen veya düşen benlik saygısı da gruplar arası ayrımcılığa neden olur. Bu bağlamda benlik saygısı hem bağımlı hem de bağımsız değişken olarak tarif edilmektedir. Birey, nasıl benlik saygısını yükseltmek için motive oluyorsa, sosyal kimliğini yüceltmek için de motive olmaktadır.

Kimliğin pozitif ayırt ediciliği arttıkça, bireyin benlik saygısı yükselir. Bu duruma alternatif olarak Brewer (1991), Optimal Ayırt Edicilik Kuramını öne sürmüştür. Bu modele göre bireyler iki karşıt güdü ile hareket ederler dâhil olma / benzerlik ve ayırt edicilik / benzersizlik. Bireyler bu iki güdünün bir çeşit dengesini ararlar. Bunu alanyazında sıkça değinilen homeostasis kavramına benzetebiliriz. Bu kavrama göre organizmalar içinde bulunduğu ortam ile madde alışverişi yaparak kendi iç dengelerini oluştururlar. Bireylerde de buna benzer bir sistem vardır. Bu modelin çalışma prensibini iki çalışma ile özetleyebiliriz. Bireyler küçük gruplar içerisinde ise çok fazla ayırt edici oldukları için dâhil olma güdülerini fazladır ve daha fanatik olabilirler. Aynı perspektif ile bakıldığında, geniş gruplarda çok fazla dâhil olma durumu olduğu için bir ayırt edicilik ararlar (Hornsey ve Jetten, 2004).

Bir başka güdü olarak Hogg (2007) sosyal kimliklerin süreçlerinin asıl olarak belirsizliği azaltma ihtiyacından kaynaklandığını belirtmektedir. Bu kurama göre belirsizlik bireyler için uyumsuz bir durumdur. Sosyal kimlik, edinen birey için tutarlı ve doğru olduğu düşünülen bir bilgi örüntüsü içerir. Bu sebeple durumlar karşısındaki davranışlar ve tutumları tahmin edilebilir hale dönüştürür. Kimliğin prototipini içselleştirmek aslında bir düşünce sistemini içselleştirmek demektir, ayrıca grup içerisinde olan diğer bireyler de benzer tutumda olup kendini onaylayacaktır. Özellikle radikal gruplarda belirsizliğin artması durumunda grup üyelerinin kendi grupları ile özdeşleşme seviyesi artmakta iken radikal olmayan gruplarda bir değişim göstermemektedir (Hogg, Meehan ve Farquharson, 2010). Çalışma davranışlarımızın kimlik ile özdeşleşme seviyeleri ile farklılaştığını açıklamaktadır, sosyal kimlikleri ile yüksek özdeşleşme sahibi bireyler belirsizliklerini daha fazla grubuna bağlanarak aşmaya çalışmaktadır. Bu açıdan bakacak olursak aslında sosyal kimliklerin iki farklı duruma yol açtığı söylenebilir: Bireylere algılanan doğruyu bulma eğilimi konusunda tamamen net bir yol sunarken aynı zamanda o bireye özdeşleşme seviyesi boyutunda bir sübjektiflik katmaktadır. Bu durum aslında neden grupların çatıştığı hakkında bize ipucu vermektedir. İyiye veya doğruyu her kimlik kendi perspektifinden görür ve bu çoğunlukla “diğer gruplar farklıdır” algısı yaratır ve çatışma kimliklerin doğal bir çıktısı halini alır.

1.1.1.2. Üst Kimlik

Bireyler kendilerini bir sosyal kimlik ile sınıflandırdığı zaman, iç-grup üyelerini dış grup üyelerine karşı tutum, sosyal destek, yardımlaşma, maddi kaynaklar gibi konularda kayırdığı, alanyazındaki çalışmalar ile kanıtlanmıştır (Taylor ve Doria, 1981; Rudman ve Goodwin, 2004). Dolayısıyla sınıflandırmanın gruplar halinde yaşayan bir sosyal hayvan olan insanın, evrimsel bir adaptif mekanizması olduğu söylenebilir. Üst kimlik kavramı daha önceki çalışmalardan faydalanarak ilk olarak Dovidio ve arkadaşları (2000) tarafından ortaya atılmıştır. Genel olarak farklı grupları tekrar sınıflandırarak aynı grupta olmanın bilişsel ve motivasyonel süreçlerinden faydalanarak çatışmayı azaltmak amaçlanmıştır. Diğer bir ifadeyle iç-grup yanlılığından faydalanmaktır.

İç grup yanlılığını şu şekilde açabiliriz, iç-grup üyelerine dış grup üyelerine kıyasla daha olumlu davranma eğilimi. Tajfel (1971) yılında yaptığı araştırmada basit bir konuda bile sınıflandırılan bireylerin iç-grup yanlılığı yaptığını ortaya koymuştur. Nitekim özellikle etnik kimlik gibi bazı sosyal kimliklerimizin doğuştan geldiği veya sonrada edinilse bile ideoloji gibi kimliklerimizin özdeşleşme seviyelerinin çok daha güçlü olduğu ve benliğimize yer tuttuğu düşünülürse iç-grup yanlılığının hayatımızda önemli bir durum teşkil ettiği söylenebilir. Genel olarak üst kimlikte ‘biz’ ve ‘onlar’ gibi şekillenen sınıflandırmaların bir üst ‘biz’ kavramına evrilmesi amaçlanmaktadır. Aynı kategoride bulunmanın getirisi olarak da daha pozitif tutumlar, hisler ve inançların oluşacağı öngörülmüştür.

Üst kimlik yaratılması ile ilgili ilk çalışma her ne kadar özellikle bu durumu hedeflemese de Sherif’in (1961) ünlü Hırsızlar Mağarası deneyidir (Gaertner ve diğerleri, 1990). Bu deneyde iki farklı gruba ayrılan çocuklar, rekabet ortamı içerisinde farklı gruplar ile özdeşleşerek kendi gruplarının çıkarları için mücadele etmektedir. Bu süreçte her iki grup da kendi grup normlarını geliştirmiş ve kalıp yargılar oluşturmuşlardır. Fakat iki grubu da tehdit eden bir yapay problem yaratıldıktan sonra gruplar uyumlu bir biçimde çalışmıştır. Her iki grubu da tehdit eden bir koşul oluşturulduktan sonra katılımcıların arasında farklı bir ilişki dinamiği doğmuştur ve önceki grup kimliklerinin belirginliği azalırken problemi çözmek için ortak çalışan iki grubu da kapsayacak yeni bir kimliğin belirginliği artmıştır. Daha geniş bir üst kimlik olarak okul, şirket, ulus vb. örnek gösterilebilir. Sherif ile paralel olarak Allport (1954) temas hipotezini ortaya atmıştır. Temas hipotezi de üst kimlik algısına pozitif katkı yapabilmektedir. Bu hipoteze göre belirli şartlar altında temas kuran iki farklı grup üyelerinin birbirlerine olan algısı pozitif yönde gelişecektir.

İnsanlık için temel motivasyonlardan biri de ait olma ihtiyacıdır (Baumeister ve Leary, 1995). Sosyal bağlarımız pozitif duygular üretmemize sebep olur, aynı zamanda bu bağların tehdit altında olması da bizi dehşete düşürebilmektedir. Düşük sosyal bağlara sahip olan bireylerde psikolojik ve fiziksel sağlık problemleri daha yaygındır (Mushtaq ve diğerleri, 2014). Grup halinde yaşamın eski çağlarda hayati bir değer taşıdığını düşünürsek bu dürtümüzün doğal bir evrim süreci çıktısı olduğu söylenebilir. Günümüzde her ne kadar yaşamsal dış tehditler azalsa da yaşamak için birçok farklı birey ile sosyal ilişki içerisine girmek durumundayız. Fakat aynı zamanda

birey benlik saygısını yükseltmek için psikolojik bir ayırt ediciliğe ihtiyaç duymaktadır. Bireyler için en kabul edilebilir durum diğer bireyler ile orta derecede benzerliktir. Yüksek ve düşük benzerlik seviyesi orta dereceye kıyasla daha olumsuz bir durum yaratmaktadır (Fromkin ve Snyder, 1980). Benlik saygısını yükseltmek için kullandığımız benlik yüceltme mekanizmasının temel işlevlerinden biri başarılı bir pozitif ayırt edicilik yaratmaktır (Abrams ve Hogg, 1988). Bu kuramsal altyapı üzerine Brewer (1991;1993) bu iki motivasyonel süreci gruplar arası dinamikler üzerinden geliştirmiştir. Gruplarda bireyler gibi davranarak bu iki durum arasında bir denge ararlar. Çok veya az benzerlik benlikte olumlu görülen bir durum değildir. Bireyler kendilerini fazlasıyla ayırt edici hissettiklerinde dâhil olma ihtiyacı duyarlar, aynı şekilde çok fazla dâhil olma durumu hissettiklerinde ayırt edicilik ararlar. Bu duruma örnek olarak Hornsey ve Jetten’in (2004) çalışması örnek gösterilebilir, küçük gruplar yeterince ayırt edicilik ihtiyacını tatmin ettiği için bireyler bu gruplara dâhil olma çabası gösterirler, bunu tersine daha kalabalık gruplar dâhil olma ihtiyacını karşıladığı için bireyler ayırt edici olma çabası gösterirler. Grubun kapsama alanı ne kadar geniş olursa bireyin ayırt edici bir durum arama eğilimi ortaya çıkar. Bu durumu değerlendirirsek üst kimlik oluşturulduğunda birtakım sorunlar oluşacağı öngörülebilir. Çok kapsamlı bir üst kimlik, bireylerin psikolojik ayırt ediciliklerine zarar verebilir.

Tablo 1. Ortak İç-grup Temsilleri

		Üst Grup Kimliği	
		Düşük	Yüksek
Alt Grup Kimliği	Düşük	Sınıflandırma Yitimi Ayrık Bireyler	Tekrar Sınıflandırma Asimilasyon Tek Grup
	Yüksek	Sınıflandırma Ayrık Gruplar	Tekrar Sınıflandırma Çok Kültürlülük İkili Grup

Tablo 1’de görüleceği üzere genel olarak ortak iç-grup kimliği dört farklı stratejiye ayırabiliriz. Alanyazındaki çalışmalara göre gerçek gruplarda bu dört farklı stratejiden en çok tek grup ve ikili grup stratejileri uygulanmaktadır (Dovidio, Gaertner ve Saguy, 2007). Tek grup çalışmaları birçok araştırmacı tarafından denenmiş ve olumsuz önyargıları düşürmek konusunda başarı sağlanmıştır. Gaertner ve diğerleri (1990) 6 katılımcıyı rastgele üçer kişilik gruplara ayırmıştır. İki grubun da üyelerine farklı renkte kıyafet ve bayrak verip farklı gruplar yaratmış, daha sonra üniversite üst kimliğini kullanarak tek gruba indirgeyip ortak bir problem vermiş ve ortak hareket etmelerini sağlamıştır. Sonuç olarak önyargı azalmış ve dış grup bireylerin çekiciliği diğer grup bireyleri açısından yükselmiştir. Alan çalışması olarak okul bağlamında denenmiş ve daha kapsayıcı ve farklılıklara hoşgörü ile bakan bir üst kimlik içerisinde siyah ve beyaz çocuklar arasında arkadaşlık bağları ve birbirilerine karşı pozitif tutumları gelişmiştir (Houlette ve diğerleri, 2004). Benzer şekilde beyaz ve siyahlar arasında yapılan araştırmada tek grup üst kimliği kullanıldığında beyazların siyahlara karşı önyargısı azalmıştır (Nier ve diğerleri, 2001). Her ne kadar olumlu yönlerini bu çalışmalar ortaya koysa da doğal olarak bu çalışmaların belirli sınırlıkları mevcuttur. İlk olarak tek grup kimliğinin istikrarsız olduğu söylenebilir. Genel olarak Brewer’in (1991) ortaya koyduğu Optimal Ayırt Edicilik Kuramı ile çelişmektedir. Tek bir kimlik yaratmak bireylerde olan ayırt edici özellik arama ihtiyacı ile, diğer bir ifadeyle kendimizi emsalsiz, özgün hissetme eğilimi ile ters düşmektedir. Bunun doğal çıktısı olarak üst kimlik yaratıldıktan bir süre sonra özellikle alt kimlikleri ile güçlü bir özdeşleşme durumu var ise tekrar ayırık kimlikler ortaya çıkabilmektedir (Crisp, Stone ve Hall, 2006). Nitekim gerçek hayatta etnik, ideolojik ve dini kimlikler gibi çok güçlü ve içselleştirilmiş kimlikler mevcuttur ve olağan çatışmalar genel olarak bu kimlikler üzerinden yürütülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde gerçek dünyadaki kimliklerde bu tür problemlerin yaşanacağı öngörülebilir.

Tek grup kimliğinin önyargıyı düşürdüğünü destekleyen araştırmalardan farklı olarak gruplar arasında olan önyargıyı arttırdığını gösteren bazı araştırmalar da mevcuttur. Örneğin, Hornsey ve Hogg’un (2000) beşerî bilimler ve matematik öğrencileri arasında yaptığı bir çalışmada ortak üniversite üst kimliği gruplar arası dinamikleri olumsuz yönde etkilemiştir. Psikolojik ayırt ediciliğin azalması grupların birbirlerine olan olumsuz önyargıları arttırmıştır. Ayrıca çatışmalı ilişki dinamikleri

olan gruplar arasında üst kimlik dayatmasına maruz kalan azınlık grup üyeleri bunu bir asimilasyon tehdidi olarak görüp üst kimliğe olumsuz tepki vermişlerdir (Crisp, Walsh ve Hewstone, 2006).

Bu bilgilerin ışığında tek grup stratejisini, özellikle kendi kimliği ile yüksek özdeşleşmeye sahip alt grup üyelerinde veya çatışmalı grup dinamiği olan kimlikler arasında bazı olumsuz durumları ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir. Bu fikirlere alternatif olarak Hewstone ve Brown (1986) yaptıkları çalışmalar ile farklı bir fikir ortaya atmışlardır: Karşılıklı Gruplararası Farklılaşma. Bu yaklaşıma göre grupların kendi kimliklerini kaybetmeden güçlü yanlarına göre birlikte çalışması sağlanmalıdır. Bu şekilde gruplar, kendi çıkarları doğrultusunda farklılaşmış bir iş bölümüne sahip olacaklardır. Dovidio, Gaertner ve Validzic'in (1998) yaptığı çalışmada uzmanlıklarına göre ve eşit ağırlıkta farklı roller verildiğinde, grupların arasındaki ilişkinin olumlu yönde etkilendiği bulunmuştur. Bu çalışmalardan ilham alarak tek grup kimliğinin sıkıntıları aşmak için çok kimlikli dediğimiz ikili grup stratejisi ortaya atılmıştır (Dovidio, Gaertner ve Saguy, 2007). Bu stratejiye göre üst kimlik ile alt kimliğin aynı zamanda belirgin olması amaçlanmıştır. Bu şekilde üst kimlik inşa ederek grubun sınırlarının tekrar çizilmesi ve genişletilmesi, aynı zamanda da alt kimliğin belirgin olması sayesinde psikolojik ayırt ediciliğin sağlanması hedeflenmiştir. Örneğin, Ortodoks ve Katolik kimliklerinin ayrık bir öge olarak Hristiyan üst kimliğinde birleşmesi (Ortodoks bir Hristiyan ve Katolik bir Hristiyan). Bu ikili kimlik perspektifi alanyazında birçok çalışma tarafından desteklemiştir. Gonzáles ve Brown (2003) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerini analitik perspektife sahip ve birleşimsel perspektif sahibi olarak iki gruba ayırdıktan sonra üniversiteleri üzerinden bir üst kimlik yaratmış ve tek grup gibi diğer üst kimlik stratejileri ile kıyaslamıştır. İkili grup stratejisinin gruplar arası önyargıyı azaltmada en etkili strateji olduğu tespit edilmiştir. Gonzáles ve Brown'ın (2006) bir başka çalışmasında özellikle azınlık gruplar için ikili üst kimliğin avantajı ortaya konulmuştur. Ayrıca Amerika'da yapılan geniş kapsamlı bir anket çalışmasına göre kendilerini hem beyaz hem de Amerikalı olarak tanımlayan bireylerin zencilere karşı olumlu politikalara destekleri, kendilerini öncelikle beyaz olarak tanımlayan bireylere göre daha fazladır (Smith ve Tyler, 1996). Benzer olarak Gaertner ve diğerleri (1996) çok kültürlü bir okulda yaptıkları bir çalışmada kendilerini hem Koreli hem de Amerikalı olarak tanımlayan çocukların

kendilerinden farklı etnik kökene sahip grup üyelerine karşı önyargılarının, kendini tek kimlik ile tanımlayan çocuklara göre daha az olduğu tespit edilmiştir.

Özetle, üst kimlik kavramı ampirik veriler ile alanyazında desteklenmiştir. Gruplar arası sınırları değiştirerek ortak bir üst kimlik yaratmak genel olarak gruplar arası çatışmayı, mesafeyi ve önyargıyı düşürmüştür. Bağlama göre doğru bir strateji ortaya koyulur ise birlikte yaşama niyetine pozitif katkı sağlayacağı sonucu çıkarılabilmektedir.

1.1.2. Ortak Hedef

Muzaffer Sherif ve diğerleri tarafından (1961) çatışma çözümü konusunda birçok farklı strateji denenmiştir. Gruplar arası çatışmayı engelleyici en önemli faktörlerden biri olarak ortak üst hedef ortaya konulmuştur. Muzaffer Sherif ortak hedef kavramını kendi kurduğu kuramsal altyapı üzerine konumlandırmıştır. Gerçekçi Çatışma Kuramına göre (Sherif ve diğerleri, 1961; Campbell ve Levine, 1965), gruplar arası çatışmanın temel kaynağı kısıtlı maddi kaynaklar için rekabettir, çünkü bir grubun daha fazla kaynağa sahip olduğu algısı, diğer grubun da doğal olarak daha az kaynağa sahip olduğu algısını oluşturmaktadır. Buna kısaca sıfır toplamlı rekabet denilmektedir. Grupların kaynak kaybedeceği algısı olumsuz kalıp yargıları ve önyargıyı tetiklemektedir. Bu sebeple ortak bir hedef koymaktaki temel amaç gruplar arası maddi kaynak rekabetini ortadan kaldırıp, grupların bir arada çalışmasına olanak sağlamak ve rekabet bağlamını değiştirmektir. Hırsızlar mağarası deneyinde Sherif ve diğerleri (1961), iki farklı grup arasında önce bir rekabet ortamı yaratmış, daha sonra grupların temas etmesine olanak sağlamışlardır. Fakat temas sağlanması ilişkinin doğasını değiştirmek için yeterli olmamıştır. Bu sebeple ortak üst hedef oluşturabilmek adına bir takım yapay bir problem üretilmiştir. Örneğin, pikniğe giderken grupları taşıyan aracın bozulması. Bu problemi çözmek için grupların koordineli bir şekilde, iş birliği halinde çalışması gerekmektedir. Bu manipülasyon tamamen çatışmayı bitirmemesine rağmen grupların daha uyumlu olmasına olanak sağlamıştır. Çalışmaya göre bu gibi ortak üst hedeflerin ana karakteristik özelliklerinin; üçüncü bir taraf tarafından ortaya atılması, doğal bir olgu olarak görülmesi, çatışma çözücü bir olgu olarak algılanmaması ve çatışma halindeki bir ilişkiyi iş birliği olan bir ilişkiye

taşıması. Bu bilgilere ek olarak, Worch ve arkadaşlarının (1976) yaptığı çalışmada olumlu sonuçlanan ortak hedef gruplar arası çekiciliği artırmıştır. Benzer şekilde yapılan bir çalışmada ise rekabet koşulunda olan katılımcılar ortak hedef ile iş birliği yapılan gruba göre daha düşmanca tavır takınmış ve daha olumsuz bir tutum raporlarmıştır (Rabbie ve diğerleri, 1974).

Üçüncü bir tarafın önerecek gücü veya yetkisi olması her zaman karşılanacak bir durum olmadığı için Johnson ve Lewicki (1969) bununla ilgili bir araştırma yapmıştır. Ortak hedefin çatışmalı gruplardan biri tarafından önerildiği durumlarda, çatışmanın çözülmesi yönünde bir eğilim gözlenmemiş, tam ters yönde bir eğilim ile çatışma daha da artmıştır. Ortak hedef önerisi gruplar tarafından yeni bir rekabet zemini olarak değerlendirilmiştir. Gruplar doğal olarak kaynaklar üzerinde daha çok hakka sahip olmak istemektedir ve diğer grubun önerisinin kabul edilmesi, grupların kaynaklar üzerindeki gücünü düşürecek şekilde algılanmaktadır. Özetleyecek olursak, ortak hedefin grupların biri tarafından önerilmesi Gerçekçi Çatışma Kuramına göre kısıtlı kaynak problemini ortadan kaldırmamakta, hatta yeni bir rekabet alanı açmaktadır.

Deschamps ve Brown (1983) farklı bir perspektiften yaklaşarak ortak hedefin altında grupların aldığı roller hakkında bir araştırma yapmıştır. Daha önce yapılan araştırmalarda kullanılan gruplar genel olarak bir geçmişi olmayan ve bir geleceği olmayacak deney gruplarıdır. Gerçek gruplar üzerinde yapılan araştırmalarda ortak hedef her zaman çatışmayı azaltmamıştır. Örneğin bir işyerinde çalışan operatörler ve bakım ekibi bağlamında yapılan araştırmada ortak hedef, aralarındaki çatışmayı çözüme başarısız olmuştur (Blake ve diğerleri, 1968). Ayrıca McClendon ve Eitzen (1975) beyaz ve siyah katılımcılarla yaptıkları çalışmada, ortak hedefin beyazlarda siyahlara karşı olumsuz tutumu azalttığını ancak siyahların aynı şartlar altında beyazlara karşı olumsuz tutumunda bir değişiklik olmadığını ortaya koymuşlardır. Bu noktadan yola çıkarak Deschamps ve Brown (1983), farklı fakülte öğrencileri bağlamında bir çalışma yapmış ve bir koşulda gruplara uzman oldukları konu hakkında bir iş bölümü verirken, diğer koşulda her iki gruba da aynı görevi vermiştir. Aynı görev verilen koşulda ortak hedef diğer grubun beğenilirliğini düşürmüş ve grupları birbirinden uzaklaştırmıştır. Bu sonuç Brewer'ın (1991) Optimal Ayırt Edicilik Kuramı ile açıklanabilir. Grupların aynı görevi yapması, gruplar arası ayırt ediciliğe

tehdit olarak algılanıp bir tepki oluşturduğu düşünülmektedir. Ortak üst hedef belirlerken grup kimliklerinin tehdit edilmeyeceği bir bağlam oluşturulması gerekmektedir. Benzer bir çalışma Brown ve Wade (1987) tarafından yapılmıştır. Grupların ortak üst hedefteki rollerinin muğlak bırakılması gruplar arası ilişkiyi olumsuz etkilerken, grup rollerinin açık bir şekilde tanımlanmış olması olumlu etkilemiştir. Rollerin muğlak olmasının, olası bir rekabet ortamı algısı yarattığı düşünülmektedir. Muğlak rollerin gruplar açısından bir sosyal kıyaslama bağlamı oluşturacağı ve grup üyelerinin kendilerini diğer grup ile kıyaslayacağı ve bunun da negatif bir etki yarattığı düşünülmektedir.

Alanyazında yapılan çalışmalar ortak hedefin gerçekleşme senaryoları üzerinden durmuştur. Fakat gerçek hayatta, bu hedeflerin başarısız olma durumu ve hedefin başarılı olsa bile daha sonrasında aktif kalamayacağı durumlar da mevcuttur. Buradan yola çıkarak Hunger ve Stern (1976) ortak üst hedefin başarısız olduğu durumlarla ilgili bir araştırma yapmıştır. Araştırmacılar ortak hedefin başarısız olduğu durumların, grupların birbirini suçlayacağı bir bağlam yaratacağı, bu sebeple gruplar arası çatışmanın azalmayacağını aksine artacağını öngörmüştür. Fakat yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre başarısız olunan bir ortak hedef sonrasında algılanan çatışma ne artmış ne de azalmıştır. Grupların üyeleri ile yapılan mülakat çerçevesinde, en azından bir amaç için harekete geçmenin grupları birbirine yakınlaştırdığını, fakat hedefin başarısız olmasının durumunun onları hayal kırıklığına uğrattığını belirtmişlerdir. Algılanan çatışma seviyesinin değişmemesinin temel sebebi bu iki düşüncenin birbirini dengelemesi olduğu düşünülmektedir. Ortak hedefin başarısız olması grupların birbirini suçlama imkânı doğururken, diğer yandan da bir hedef için birlikte uğraşmanın yakınlaşma etkisi yarattığı gözlenmiştir.

Ortak üst hedefin hangi psikolojik mekanizmalarla gruplar arası çatışmayı azalttığı çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Örneğin Muzaffer Sherif (1967), ortak üst hedefin çatışmayı azaltabilmesi ve davranış ve tutum değişikliğine yol açabilmesi için grupların yapacakları iş birliğinde birbirlerine bağımlı olmaları gerektiğinin altını çizmektedir. Fakat farklı araştırmacılar tarafından birçok farklı açıklama da ortaya atılmıştır. Örneğin, Lott ve Lott (1965) gruplar arası iş birliğinin, grup üyelerinde bilişsel bir çelişki yarattığının ve bu çelişkiyi meşrulaştırmak için de grupların bu ilişkiden olumlu çıktılar elde etme eğiliminde olduğunu ileri sürmektedir. Stephan ve

Stephan'ın (1984) yürüttüğü bir başka çalışmaya göre ise diğer grup hakkında bilgi sahibi olmak gruplar arası kaygıyı düşürmekte ve bu sebeple çatışma azalmaktadır. Fakat en detaylı açıklama Sosyal Kimlik Kuramı yaklaşımından gelmiştir. Buna göre gruplar arasındaki ortak hedefin, çatışma ve önyargıyı azaltmasının temel sebebi, gruplar arasındaki sınırların bilişsel belirginliğinin azalmasıdır (Wilder, 1986). Diğer bir ifadeyle, grup üyelerinin gruplar arası iş birliği sürecinde birbirlerini iki ayrı grup olmaktan ziyade tek bir grup olarak gördüğünü öne sürmektedir. Bu şekilde gruplar, kategorik temsilleri 'biz' ve 'onlar' kavramlarından çok daha kapsayıcı bir 'biz' kavramına evrilmiştir (Turner, 1981; Brown ve Turner, 1981; Gaertner ve diğerleri, 1990). Ayrıca grup üyeleri, dış grubun değerinin düşürülmesinden çok iç grubun statüsünü yükseltme isteği içindedirler (Rosenbaum ve Holtz, 1985). Bu sebeple iki ayrı grubun tek bir grup şeklinde bilişsel olarak yeniden sınıflandırılması ve yeni oluşturulan grubun değerinin yükseltmek istenmesi sonucu, yani hem bilişsel hem de motivasyonel öğeler nedeniyle grupların aralarındaki çatışma azalmaktadır. Sosyal kimlik yaklaşımının etkisini Gaertner ve diğerleri (1990) deneysel bir desen üzerinden test etmiştir. Laboratuvar ortamında iki farklı yapay kimlik yaratılmış, iş birliği (Var X Yok) ve üst kimlik grup temsili (Tek grup X Ayrık iki grup) değişkenleri kullanılarak iç-grup ve dış grup yanlılığı ölçümleri alınmıştır. Tek grup koşulunda dış grup yanlılığının en yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arası iş birliğinin, tek grup temsili ve dış grup yanlılığı arasında aracı değişken olduğu ortaya koyulmuştur. Bu verilere göre iş birliği, tek grup temsil gücünü yaratılan gruplar üzerinde arttırarak dış grup yanlılığına sebep olmaktadır. Diğer bir ifadeyle tek grup üst kimliğinin gruplar tarafından kabul görülmesine katkı sağlamıştır.

Özetleyecek olursak, alanyazında birçok şekilde çalışılmış olan ortak üst hedef oluşturmanın, genel olarak çatışma azaltma konusunda başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Doğal olarak her olguda olduğu gibi belirli şartlara bağlı olmak koşulu ile ortak hedef çatışma çözümünde önemli bir strateji olarak alanyazında yerini almıştır. Bu bilgiler çerçevesinde ortak bir üst hedefin, grupların birlikte yaşama isteğini yordayan önemli bir sosyal psikolojik faktör olduğu düşünülmektedir.

1.1.3 Kimlik Örselenmesi

Bu çalışmada birlikte yaşama niyeti altında yatan sosyal psikolojik faktörler incelenmektedir. Bu faktörlerden birinin de kimlik örselenmesi olduğu düşünülmektedir. Gruplar kendine özgü ve kendilerini diğer gruplardan ayıran özelliklerini (kültür, yaşam tarzı, değerler vb.) koruma eğilimindedir. Bu olgular diğer gruplar ile ayırt ediciliklerini sağlayan temel kaynakları oluşturduğu için gruplar açısından hayati bir öneme sahiptir ve bu noktalara yönelik algılanan tehdit gruplar arası çatışmayı tetiklemektedir (Riek ve diğerleri, 2006).

Sindic ve Reicher (2009), kimlik tehdidi kavramını yeniden ele almışlar ve alternatif bir açıklama getirmişlerdir. Daha önceki çalışmalarda üst kimlik kavramının, grupların asimilasyon tehdidi algısını artırdığı için başarısız olabileceği işaret edilmektedir (Hornsey ve Hogg, 2000). Diğer bir ifadeyle, üst kimliğin çatısı altındaki alt grupların psikolojik ayırt ediciliklerini kaybetmesi durumu, grup üyeleri tarafından gruplar arasındaki çatışmaları arttıracak önemli bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu sorunu aşmak için her ne kadar ikili kimlik kavramı ortaya atılmış olsa da kimlikler aynı zamanda dünyada var olan bir sistemin içindedir ve bu sistemlerin nasıl organize edildiği ile doğrudan ilişkilidir (Reicher ve Haslam, 2006). Bu sistem içerisinde ilgili normlar, değerler ve önceliklere hâkim olmak grup açısından kendini gerçekleştirebileceği olumlu bir durum olurken, öte yandan bu olgulara hâkim olamamak doğal olarak olumsuz ve kendini gerçekleştirememe durumuna işaret eder (Haslam ve Reicher, 2006). Bu sosyal gerçeklik ile ilgili bilgilerin ışığında, genel bir ifadeyle kimlik örselenmesi kavramı üst kimlik çatısı altında grupların kendi yaşam pratiklerini devam ettirip ettiremeyeceği konusuna odaklanmaktadır. Bu noktada bir problem yaşandığı takdirde grupların üst kimliğe olumsuz bir tutum takınacakları öngörülmektedir. Kimlik örselenmesi kavramıyla, genel olarak bilişsel yaklaşımı (psikolojik ayırt edicilik) reddedilmemekte ancak sosyal kimliğin daha çok pratik yaşamdaki karşılığı üzerine yoğunlaşmaktadır.

Ayırt edicilik kavramı için gruplar arası benzerlik ve gruplar arası sınırların yoksunluğu değişkenleri kullanılırken, kimlik örselenmesi kavramı için iki faktör tanımlanmaktadır. İlk olarak uyumsuzluk (incompatibility), iki grubun bir üst kimlik içerisinde aynı anda alt kimliklerini ifade edemeyecekleri algısı olarak

tanımlanmaktadır. Burada, grupların birbirlerine benzerlik veya farklılık algılarından bağımsız olarak, aynı anda bir üst kimlikte birleşildiği zaman ortaya çıkacak etkiden söz edilmektedir. Bazı bağlam ve şartlarda gruplar arası farklılıklar birbirini tamamlar ve uyum içerisinde hareket edilmesine yol açabilirler (Brown ve Wade, 1987), ancak bazı bağlamlarda uyumsuzdurlar ve çatışmaya sebep olabilirler (Reicher ve Hopkins, 2001). Aynı şekilde gruplar arası benzerlikler bazı şartlarda gruplar arası uyumu artırırken, bazı şartlarda olumsuz etki yaratabilmektedir. Kimlik örselenmesini belirleyen ikinci faktör ise güç/güçsüzlük (power/powerlessness) değişkenidir. Bir grubun kendi hayat tarzını diğer gruba dayatma gücü üst kimlik içerisinde tanımlanan güçsüz (dezavantajlı) grubun kendi kimliğini örseleniyor şekilde değerlendirmesine yol açmaktadır. Bu iki faktör birbirinden hem bağımsız hem de birlikte etki gösterebilmektedir. Uyumsuz bir sosyal bağlam ve güçsüz bir grubun, üst kimlik çatısı altında diğer gruba karşı düşmanca tavır sergileyebileceği öngörülmektedir. Çalışmalara göre kimlik ile özdeşleşme seviyesi ile ayrılıkçı eğilim arasında pozitif bir ilişki vardır (Abrams, 1994). Paralel olarak, Sindic ve Reicher'in (2009) İngiltere'de yaşayan İskoç kökenli insanlar ile yaptığı çalışması hem bu bilgiyi doğrulamaktadır hem de kimlik örselenmesinin bağımsız etkisini ortaya koymaktadır. Kimlik ile özdeşleşme seviyesinin yüksek olması ayrılıkçı eğilim için tek başına yeterli bir şart değildir, eğer bağlam grupların kimlikleri için uygun değil ise özdeşleşme ile birlikte ayrılıkçı eğilim artabilmektedir. Bu durumun temel sebebi, yüksek özdeşleşmeye sahip grup üyelerinin tehditlere karşı algılarının daha hassas olmasıdır. Fakat kimlik örselenmesi algısının kontrol edilmesi ile bu sorun ile baş edileceği öngörülmektedir. Çalışma, gruplar arası ilişkilerde sadece benzerlik ve farklılık üzerine yoğunlaşılmasının gerektiğini ortaya koymaktadır. Gruplar tarihsel kökeni olan bir sosyal gerçeklik içerisinde ilişkilerini sürdürmektedir ve bu bağlam üst kimliğin etkili olup olmaması konusunda önemli bir yer teşkil etmektedir. Örnek olarak Pakistan kurucusu Ali Jinnah, Müslümanların Hintlilerden ayrı bir tarihi ve kimliği olduğunu, dezavantajlı grup olarak kendi devletlerini kurmadıkları sürece Hintliler tarafından hükmedileceklerini belirtmiştir (Hassan, 1993). Bu sosyal gerçeklik (kimlik örselenmesi) uzun bir savaşın sonucunda Pakistan'ın kurulmasına sebep olmuştur, Hint üst kimliği başarısızlık ile sonuçlanmıştır.

Sonuç olarak, kimlik örselenmesinin, grupların birlikte/aynı çatı altında yaşama niyetini etkileyecek bir faktör olduğu öngörülmektedir. Bu konudaki çalışmalar diğer kuramsal altyapılardan farklı olarak bir sosyal gerçekliğe işaret etmektedir. Bazı bağlamlarda grupların bir arada yaşaması uygun olmayabilir, sosyal bilimcilerin öncelikle bu sorunu çözmesi gerektiği düşünülmektedir.

Özetle, birlikte yaşama niyetine etki edecek üç farklı kavramdan bahsedilmiştir; üst kimlik, ortak hedef ve kimlik örselenmesi. Üst kimlikle grup sınırlarını değiştirerek farklı gruplar ile yeni bir ‘biz’ kavramı yaratılması amaçlanmaktadır. Aynı grupta olmanın bilişsel ve motivasyonel sonuçlarından faydalanarak, gruplar arası çatışmanın azaltılması ve iş birliğinin artması hedeflenmektedir (Dovidio, Gaertner ve Saguy, 2007). Benzer şekilde ortak hedef ile araştırmacılar kaynak rekabetini ortadan kaldırmayı ve gruplar arası çatışmayı azaltmayı amaçlamışlardır (Sherif ve diğerleri, 1961). Bununla birlikte gruplar iş birliği içerisinde birbirileri ile temas edecekleri ve ilişkileri olumlu yönde etkileneceği düşünülmektedir. Son olarak, grubun kendine özgü kültürünü yaşamayacağı algısı ayrılıkçı eğilimi arttırdığı tespit edilmiştir (Sindir ve Reicher, 2009). Bu sebeple kimlik örselenmesi kavramının da birlikte yaşama niyetini etkileyecek bir kavram olacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın amacı, araştırma deseni, örneklem, araştırmada kullanılan ölçüm araçları, hipotezler ve işlem bilgilerine yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE DESENİ

Bu araştırmanın genel amacı çatışma halinde olan sosyal gruplardan dezavantajlı durumdaki grubun, diğer grupla birlikte/aynı çatı altında yaşama niyetine etki eden sosyal psikolojik faktörleri incelemektir. Alanyazın grupların birlikte yaşama isteği ile en ilişkili faktörlerin üst kimlik, ortak hedef ve kimlik örselenmesi olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışmada bu faktörlerin manipüle edilmesiyle oluşturulan sekiz farklı senaryo, bir hikâye örüntüsü içerisinde katılımcılara sunulmuş ve aynı çatı altında yaşamakta olan sosyal gruplardan dezavantajlı konumdaki grup üyelerinin diğer grupla birlikte yaşama isteğinin, diğer gruptan algıladıkları sembolik tehdidin ve diğer gruba yönelik kalıp yargılarının bu faktörlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı sınanmıştır.

Tekrar edecek olursak araştırmada üç bağımsız değişkenin manipüle ediliyor olması sebebiyle bu değişkenlerin kombinasyonlarından oluşan sekiz farklı deney koşulu oluşturulmuştur. Her koşula farklı denekler atanmıştır. Dolayısıyla çalışma 2 (Üst kimlik var /yok) X 2 (Ortak hedef var/yok) X 2 (Kimlik örselenmesi var/yok) denekler arası desene sahiptir (Senaryolar için bkz. Ek 1). Yine, çalışma, örneklemin deney koşullarına standardize olmayan seçkisiz şekilde atamasından dolayı yarı deneyseldir.

2.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

2.2.1 Üst Kimlik Manipülasyonu ile İlgili Hipotezler

Hipotez 1-a: Bir üst kimlikte birleşen çatışmalı sosyal gruplardan dezavantajlı konumda olan grubun üyelerinin, diğer grupla birlikte/aynı çatı altında yaşama

niyeti, üst kimlikte birleşmeyen dezavantajlı grup üyelerinin diğer grupla birlikte/aynı çatı altında yaşama niyetinden anlamlı şekilde fazla olacaktır.

Hipotez 1-b: Bir üst kimlikte birleşen çatışmalı sosyal gruplardan dezavantajlı konumda olan grubun üyelerinin, dış gruptan algıladıkları sembolik tehdit düzeyi, üst kimlikte birleşmeyen dezavantajlı grup üyelerinin algıladıkları sembolik tehdit düzeyinden anlamlı şekilde az olacaktır.

Hipotez 1-c: Bir üst kimlikte birleşen çatışmalı sosyal gruplardan dezavantajlı konumda olan grubun üyelerinin, iç-grup yanlılığı, üst kimlikte birleşmeyen dezavantajlı grup üyelerine göre anlamlı şekilde daha az olacaktır.

2.2.2. Ortak Hedef Manipülasyonu İlgili Hipotezler

Hipotez 2-a: Her iki grubun da yararına ortak bir hedefi olan çatışmalı sosyal gruplardan dezavantajlı konumda olan grubun üyelerinin, diğer grupla birlikte/aynı çatı altında yaşama niyeti, ortak hedefe sahip olmayan dezavantajlı grup üyelerinin diğer grupla birlikte/aynı çatı altında yaşama niyetinden anlamlı şekilde fazla olacaktır.

Hipotez 2-b: Her iki grubun da yararına ortak bir hedefi olan çatışmalı sosyal gruplardan dezavantajlı konumda olan grubun üyelerinin, dış gruptan algıladıkları sembolik tehdit düzeyi, diğer grupla ortak hedefi olmayan dezavantajlı grup üyelerinin algıladıkları sembolik tehdit düzeyinden anlamlı şekilde az olacaktır.

Hipotez 2-c: Her iki grubun da yararına ortak bir hedefi olan çatışmalı sosyal gruplardan dezavantajlı konumda olan grubun üyelerinin, iç-grup yanlılığı, ortak hedefi olmayan dezavantajlı grup üyelerine göre anlamlı şekilde daha az olacaktır.

2.2.3. Kimlik Örselenmesi Manipölasyonu İlgili Hipotezler

Hipotez 3-a: Ortak çatı altında sosyal kimliklerini örseleniyor şekilde algılayan dezavantajlı grup üyelerinin diğer grupla birlikte/aynı çatı altında yaşama niyeti, kimlik örselenmesi algılamayan dezavantajlı grup üyelerinin diğer grupla birlikte/aynı çatı altında yaşama niyetinden anlamlı şekilde az olacaktır.

Hipotez 3-b: Ortak çatı altında sosyal kimliklerini örseleniyor şekilde algılayan dezavantajlı grup üyelerinin, diğer gruptan algıladıkları sembolik tehdit düzeyi, kimlik örselenmesi algılamayan dezavantajlı grup üyelerinin algıladıkları sembolik tehdit düzeyinden anlamlı şekilde fazla olacaktır.

Hipotez 3-c: Ortak çatı altında sosyal kimliklerini örseleniyor şekilde algılayan dezavantajlı grup üyelerinin, iç-grup yanlılığı, kimlik örselenmesi algılamayan dezavantajlı grup üyelerine göre anlamlı şekilde daha fazla olacaktır.

2.2.4. Üst Kimlik X Ortak Hedef X Kimlik Örselenmesi Etkileşimine Yönelik Hipotezler

Hipotez 4-a: Çatışmalı sosyal gruplardan dezavantajlı konumda olan grubun üyelerinin diğer grupla birlikte/aynı çatı altında yaşama niyetleri, diğer grupla paylaştığı bir üst kimliğin ve ortak bir hedefin olduğu ve kimlik örselenmesinin deneyimlenmediği koşulda, diğer koşullardaki dezavantajlı grup üyelerinin birlikte yaşama niyetinden daha fazla olacaktır.

Hipotez 4-b: Çatışmalı sosyal gruplardan dezavantajlı konumda olan grubun üyelerinin diğer gruptan algıladıkları sembolik tehdit düzeyi, diğer grupla paylaştığı bir üst kimliğin ve ortak bir hedefin olduğu ve kimlik örselenmesinin deneyimlenmediği koşulda, diğer koşullardaki dezavantajlı grup üyelerinin algıladıkları sembolik tehdit düzeyinden daha az olacaktır.

Hipotez 4-c: Çatışmalı sosyal gruplardan dezavantajlı konumda olan grubun üyelerinin iç-grup yanlılığı, diğer grupla paylaştığı bir üst kimliğin ve ortak bir hedefin olduğu ve kimlik örselenmesinin deneyimlenmediği koşulda, diğer koşullardaki dezavantajlı grup üyelerinin iç-grup yanlılığından daha az olacaktır.

2.3. ÖRNEKLEM

Araştırmaya İstanbul Kültür Üniversitesinden 168'i kadın 85'i erkek olmak üzere toplam 253 öğrenci katılmıştır. Sosyal Psikoloji, Klinik Psikoloji, Kültürel Antropoloji ve Davranış Bilimleri dersleri alan öğrenciler, gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya dâhil edilmiş ve bunun karşılığında vize sınavlarına fazladan 5 puan eklenmiştir. 18-50 yaş aralığında olan örneklem yaş ortalaması 21'dir (SS = 3,51). Son olarak katılımcıların 130'u ortalamaya göre kendini sol görüşe daha yakın olarak değerlendirirken, 105 katılımcı ise kendini ortalamaya göre sağ görüşe yakın değerlendirmiştir. 18 katılımcı ise bu soruya cevap vermemiştir. Katılımcıların atandıkları deneysel koşullara göre cinsiyet, genel gelir düzeyi ve siyasi görüş dağılımları Tablo-1'de sunulmuştur.

Tablo 2. Örneklem Demografik Özellikleri

Demografik Değişken		Frekans	%
Cinsiyet			
Koşul 1 (Üst	Kadın	28	16.7
Kimlik Var/ Ortak	Erkek	6	7.1
Hedef Var/ Kimlik			
Örselenmesi Var)			
Koşul 2 (Üst	Kadın	26	15.5
Kimlik Var/ Ortak	Erkek	9	10.6
Hedef Var/ Kimlik			
Örselenmesi Yok)			
Koşul 3 (Üst	Kadın	26	15.5
Kimlik Var/ Ortak	Erkek	7	8.2

Hedef Yok/ Kimlik			
Örselenmesi Var)			
Koşul 4 (Üst	Kadın	21	12.5
Kimlik Var/ Ortak	Erkek	18	21.2
Hedef Yok/ Kimlik			
Örselenmesi Yok)			
Koşul 5 (Üst	Kadın	16	9.5
Kimlik Yok/ Ortak	Erkek	14	16.5
Hedef Var/ Kimlik			
Örselenmesi Yok)			
Koşul 6 (Üst	Kadın	16	9.5
Kimlik Yok/ Ortak	Erkek	12	14.1
Hedef Var/ Kimlik			
Örselenmesi Var)			
Koşul 7 (Üst	Kadın	19	11.3
Kimlik Yok/ Ortak	Erkek	8	9.4
Hedef Yok/ Kimlik			
Örselenmesi Var)			
Koşul 8 (Üst	Kadın	16	9.5
Kimlik Yok/ Ortak	Erkek	11	12.9
Hedef Yok/ Kimlik			
Örselenmesi Yok)			
Toplam	Kadın	168	66.4
	Erkek	85	33.6
Gelir Düzeyi			
	Düşük	19	7.5
	Orta	208	82.6
	Yüksek	25	9.9
Siyasi Görüş			
	Sol	130	51,4
	Sağ	105	41,5

2.4. ÖLÇÜM ARAÇLARI

2.4.1. Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların temel demografik bilgilerini tespit etmek amacıyla cinsiyetleri, yaşları, eğitim düzeyleri, gelir düzeyleri ve siyasi eğilimleri hakkında sorular sorulmuştur. Form Ek 2’de görülebilir.

2.4.2. Manipülasyon Kontrol Soruları

Uygulanan deneysel manipülasyonların işlerliğini kontrol etme amacıyla katılımcılara dört farklı kontrol sorusu oluşturulmuştur. Sorular Ek 3’de görülebilir.

2.4.3. Termometre Tutum Ölçeği

Campbell (1971) tarafından hazırlanan ölçek alanyazında farklı çalışmalar tarafından da ufak modifikasyonlar ile tekrar kullanılmıştır (Haddock, Zanna ve Essen, 1993; Crisp, Stone ve Hall, 2006). Katılımcılara belirli bir grup (bu çalışmada iç-grup ve dış grup olmak üzere iki farklı grup) için genel tutumu hakkında 0 ile 100 arasında bir puan verilmesi istenmektedir. 0 en olumsuz tutumu temsil ederken 100 en olumlu tutumu temsil etmektedir. Sadece tek sorudan oluştuğu için herhangi bir istatistiki değer hesaplanmamıştır. Ölçek Ek-4’te sunulmuştur.

2.4.4. Birlikte Yaşama Niyeti Ölçeği

Katılımcıların çatışmalı oldukları bir diğer sosyal grupta aynı çatı altında yaşama niyetini belirlemek üzere araştırmacı tarafından 6 maddeden oluşan bir ölçek oluşturulmuştur. Maddeler 7’li Likert tarzındadır. Katılımcılar verilen ifadeleri ‘1 = Kesinlikle Katılmıyorum’ ile ‘7 = Kesinlikle Katılıyorum’ arasında değişen 7 farklı tutum kategorisinde değerlendirmiştir. Ölçekten yüksek puan alınması katılımcının belirli dış grup ile iç grubunun birlikte yaşama niyetinin yüksek olduğunu gösterirken düşük olması tam ters bir tutumu ortaya koymaktadır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi

Tablo 3. Birlikte Yaşama Niyeti Ölçeğinin Cronbach Alfa, özdeğer, açıklanan varyans, faktör yükleri ve madde-toplam korelasyonları

Faktör 1: Birlikte Yaşama Niyeti ($\alpha = .89$; özdeğer= 3.87; açıklanan varyans= %64.50)	Faktör Yüğü	Madde-Toplam Korelasyonu
1. Kalopların ve Sinraların gelecekte de bir arada yaşamaya devam etmesi, Sinraların yararına olacaktır.	.75	.64
2. Kalopların ve Sinraların bir aradayken daha güçlü olacağını düşünüyorum.	.73	.62
3. Kalopların ve Sinraların gelecekte bir arada yaşamamasının Sinralar için daha iyi olacağını düşünüyorum.	.83	.74
4. Kalopların ve Sinraların ayrılması her iki halk için de daha iyi olabilir.	.82	.73
5. Kalopların ve Sinraların ayrılması gerektiğini düşünüyorum.	.88	.81
6. Aralarında sorunlar olsa da bu iki halk bir arada yaşamalıdır.	.80	.70

maddelerin tek bir faktörde toplandığını, faktör yüklerinin .73 ile .88 arasında değiştiğini, bu tek faktörün açıkladığı varyans oranının % 64.5 olduğunu göstermiştir (bkz. Tablo 3). Son olarak ölçeğin iç güvenirlik katsayısı $\alpha = .89$ 'dur. Ölçek Ek 5'te sunulmuştur.

2.4.5. Sembolik Tehdit Ölçeği

Katılımcıların çatışmalı oldukları sosyal grup tarafından algıladıkları sembolik tehdit seviyesini belirlemek üzere, Keleş ve meslektaşları (2016) tarafından hazırlanan sembolik tehdit ölçeğinden de yararlanılarak, araştırmacı tarafından 6 maddeden oluşan bir ölçek oluşturulmuştur. Maddeler 7'li Likert tipi tarzındadır. Katılımcılar verilen ifadeleri '1 = Kesinlikle Katılmıyorum' ile '7 = Kesinlikle Katılıyorum' arasında değişen 7 farklı tutum kategorisinde değerlendirmiştir. Ölçekten yüksek puan alınması belirli dış grubun iç gruba karşı sembolik tehdit algısının yüksek olduğunu gösterirken düşük olması tam ters bir tutumu ortaya koymaktadır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi maddelerin tek bir faktörde toplandığını, faktör yüklerinin .73 ile .90 arasında değiştiğini, bu tek faktörün açıkladığı varyans oranın % 66,5 olduğunu göstermiştir (bkz. Tablo 4). Son olarak iç güvenirlik katsayısı $\alpha = .90$ 'dir. Ölçek Ek 6'da sunulmuştur.

2.5. İŞLEM

Bu araştırma için Kültür Üniversitesi Etik Kurulundan izin alınmıştır. Katılım ve motivasyonu sağlamak adına Sosyal Psikoloji, Kültürel Antropoloji, Klinik Psikoloji ve Davranış Bilimi öğrencilerine çalışma duyurulmuş ve gönüllü olarak katılan öğrencilerin vize sınavlarına 5 puan ekleneceği belirtilmiştir. Katılımcılar kendilerine verilen saatlerde Psikoloji Bölümü laboratuvarına gelmiştir. Tüm veriler kâğıt-kalem yöntemiyle toplanmıştır. Katılımcılar bilgilendirilmiş onam formunu (bkz. Ek 7) imzaladıktan sonra ilk olarak demografik bilgi formunu doldurmuşlardır. Daha sonra katılımcılara ana hikâye ve ek olarak rastgele üç farklı manipülasyonun kombinasyonundan oluşan sekiz farklı hikâye eklentisinden (üst kimlik var/yok, ortak hedef var/yok, kimlik örselenmesi var/yok) bir tanesi verilmiştir. Ana hikâyede bir adada yaşayan iki farklı grup tanımlanmış ve tarihsel olarak bağları olmasına rağmen çatışmalı bir ilişkileri olduğundan bahsedilmiş, ada yönetiminde söz sahibi olmayan azınlık bir grubun bir kısmının ayrılıkçı eğilimde olduğu belirtilmiştir (bkz. Ek 6). Üst kimlik manipülasyonu koşulunda ortak paylaşılan ADALI kimlikleri üzerinde

Tablo 4. Sembolik Tehdit Ölçeğinin Cronbach Alfa, özdeğer, açıklanan varyans, faktör yükleri ve madde-toplam korelasyonları

Faktör 1: Sembolik Tehdit ($\alpha = .90$; özdeğer= 3.99; açıklanan varyans= %66.50)	Faktör Yüğü	Madde-Toplam Korelasyonu
1. Sinralar açısından çok rahatsız edici bir durum.	.80	.70
2. Sinraların kendi kimliklerini özgürce yaşamaları önünde büyük bir engeldir.	.86	.78
3. Sinraların kendi geleneklerini ve yaşam tarzlarını sürdürmelerini engellemektedir.	.90	.83
4. Sinraların eninde sonunda Kalopların arasında eriyip gitmesine neden olacaktır.	.73	.63
5. Sinraların ayrı bir halk olarak varlığını sürdürmelerine tehdit oluşturmaktadır.	.76	.66
6. Sinraların değerlerini ve inançlarının gereklerini yerine getirmelerini engellemektedir.	.84	.75

durulmuştur. Ortak hedef manipölasyonu koşulunda ise yeni keşfedilmiş değerli bir madenin ancak iki halkın ortak çalışması ile ortaya çıkarılabileceğinden bahsedilmiştir. Son olarak kimlik örselenmesi manipölasyonu koşulunda ise azınlık grubunda baskın grup tarafından kendi kimlik ve kültürlerinin baskı altına alınacağı düşüncesi olduğu belirtilmiştir. Manipölasyonların gücünü ve geçerliliğini test etmek adına katılımcılar hikâye ile ilgili dört farklı kontrol sorunu cevaplamıştır. Daha sonra tüm katılımcılar yönergede belirtildiği gibi kendilerini dezavantajlı/azınlık

grubun üyeleri olarak sırasıyla üç farklı ölçek doldurmuşlardır: termometre tutum ölçeği, birlikte yaşamaya yönelik tutum ölçeği ve sembolik tehdit ölçeği. Çalışma tamamlandıktan sonra katılımcılara teşekkür edilmiş ve deneyin amacını hakkında bilgi verilmiştir. Veri toplama süreci 2 ay sürmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. MANİPÜLASYON KONTROLÜ

Üst kimlik, ortak hedef ve kimlik örselenmesi manipülasyonlarının başarılı olup olmadığını tespit etmek amacıyla katılımcılara 7'li likert tarzı üç kontrol sorusu sorulmuştur (bkz. Ek 7). Yapılan bir dizi bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre diğer grupla ortak bir üst kimliği paylaşma algısı puanı, Üst kimlik manipülasyonunun yapıldığı koşulda ($Ort. = 5.38, SS = 1.60$) üst kimlik manipülasyonunun yapılmadığı koşula göre ($Ort. = 4.12, SS = 1.65$) anlamlı olarak daha fazladır ($t(251) = 6.16, p < .001$). Yine diğer grupla ortak hedefi paylaşma algısı puanı ortalaması, ortak hedef manipülasyonunun yapıldığı koşulda ($Ort. = 5.75, SS = 1.43$) ortak hedef manipülasyonunun yapılmadığı koşula göre ($Ort. = 4.34, SS = 1.56$) anlamlı olarak daha fazladır ($t(251) = 7.67, p < .001$). Son olarak, diğer grupla birlikte özgürce yaşayabilme algısı puanı ortalaması, kimlik örselenmesi manipülasyonunun yapıldığı koşulda ($Ort. = 2.74, SS = 1.33$) kimlik örselenmesi manipülasyonunun yapılmadığı koşula göre ($Ort. = 3.82, SS = 1.76$) anlamlı olarak daha azdır ($t(251) = 13.81, p < .001$).

Bulgular, her üç manipülasyonun da işlediğine işaret etmektedir.

3.2. CİNSİYETE GÖRE BAĞIMLI DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ FARKLAR

Erkek ve kadın katılımcı sayılarındaki eşitsizliğin çalışmaya etkisinin olup olmadığını test etmek amacıyla bağımlı değişkenler üzerinde cinsiyetin anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığı bağımsız t-test uygulanarak test edilmiştir. Sonuçlara göre, erkek ve kadınların birlikte yaşama niyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur ($t(251) = .27, p > .05$). Yine erkek ve kadınların sembolik tehdit algıları seviyeleri arasında anlamlı bir fark yoktur ($t(251) = 1.48, p > .05$). Aynı şekilde, erkek ve kadınların dış grup tutum puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($t(251) = 1.83, p > .05$). Son olarak, erkek ve kadınların iç-grup tutum puanı ve dış grup tutum puanları arasındaki

farkta anlamlı bir fark yoktur ($t(251) = -1.92, p > .05$). Bu bilgiler doğrultusunda örneklemdaki sayısal eşitsizliğin bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

3.3. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERİN BİRLİKTE YAŞAMA NİYETİ ÜZERİNDEKİ ANA ETKİLERİ

Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) bağımlı değişkenler üzerindeki ana etkileri test etmek için kullanılmıştır. Tüm etkiler Tablo 5’de gösterilmiştir.

Katılımcıların diğer grupla birlikte yaşama niyeti Üst kimlik koşullarına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F(1,245) = 21.47, p < .001$). Üst kimlik manipülasyonunun uygulandığı koşulda katılımcıların birlikte yaşama niyeti puanı ortalaması ($Ort = 4.71, SS = 1.20$), üst kimlik manipülasyonunun uygulanmadığı grubun ortalamasına göre ($Ort = 4.03, SS = 1.34$) daha fazladır.

Katılımcıların diğer grupla birlikte yaşama niyeti, ortak hedef koşullarına göre anlamlılığa yakın bir şekilde farklılaşmaktadır ($F(1,245) = 3.75, p = .054$). Ortak hedef manipülasyonunun uygulandığı koşulda birlikte yaşama niyeti puanı ortalaması ($Ort = 4.53, SS = 1.34$), ortak hedef manipülasyonunun uygulanmadığı grubun ortalamasına göre ($Ort = 4.27, SS = 1.27$) daha fazladır.

Katılımcıların diğer grupla birlikte yaşama niyeti, kimlik örselenmesi koşullarına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F(1,245) = 38.98, p < .001$). Kimlik örselenmesi manipülasyonunun uygulandığı koşulda birlikte yaşama niyeti puanı ortalaması ($Ort = 3.93, SS = 1.24$), Kimlik örselenmesi manipülasyonunun uygulanmadığı grubun ortalamasına göre ($Ort = 4.84, SS = 1.22$) daha azdır. Bu sonuçlara göre *Hipotez 1-a* ve *Hipotez 3-a* doğrulanmıştır. *Hipotez 2-a* ise kısmen doğrulanmıştır.

Tablo 5: Birlikte Yaşama Niyeti Üzerindeki Ana etkiler

Bağımsız Değişken	Kareler Toplamı	df	Kareli Ortalama	F	p	Kısmi η^2
Kesen	4711.570	1	4711.570	3423.659	.000	.933
Üst Kimlik	29.552	1	29.552	21.474	.000	.081
Ortak Hedef	5.154	1	5.154	3.745	.054	.015
Örselenme	53.639	1	53.639	38.976	.000	.137
Hata	337.164	245	1.376			

3.4. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERİN SEMBOLİK TEHDİT ALGISI ÜZERİNDEKİ ANA ETKİLERİ

Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) bağımlı değişkenler üzerindeki ana etkileri test etmek için kullanılmıştır. Tüm etkiler Tablo 6’da gösterilmiştir.

Katılımcıların diğer gruba karşı algıladığı sembolik tehdit algısı, Üst kimlik koşullarına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F(1,245) = 18.41, p < .005$). Üst kimlik manipülasyonunun uygulandığı koşulda sembolik tehdit algısı puanı ortalaması ($Ort = 3.89, SS = 1.43$), üst kimlik manipülasyonunun uygulanmadığı grubun ortalamasına göre ($Ort = 4.45, SS = 1.37$) daha azdır.

Katılımcıların diğer gruba karşı algıladığı sembolik tehdit algısı, ortak hedef koşullarına göre farklılaşmamaktadır ($F(1,245) = .59, p > .005$). Ortak hedef manipülasyonunun uygulandığı koşulda sembolik tehdit algısı puanı ortalaması ($Ort = 4.21, SS = 1.49$), ortak hedef manipülasyonunun uygulanmadığı grubun ortalamasına göre ($Ort = 4.07, SS = 1.36$) daha fazladır fakat fark anlamlı değildir.

Katılımcıların diğer gruba karşı algıladığı sembolik tehdit algısı, kimlik örselenmesi koşullarına göre farklılaşmaktadır ($F(1,245) = 27.34, p < .001$). Kimlik örselenmesi manipülasyonunun uygulandığı koşulda sembolik tehdit algısı puanı ortalaması ($Ort = 4.49, SS = 1.33$), Kimlik örselenmesi manipülasyonunun uygulanmadığı grubun ortalamasına göre ($Ort = 3.82, SS = 1.45$) daha fazladır. Bu sonuçlara göre *Hipotez 1-b* ve *Hipotez 3-b* doğrulanırken *Hipotez 2-b* doğrulanmamıştır.

Tablo 6: Sembolik Tehdit Algısı Üzerindeki Ana Etkiler

Bağımsız Değişken	Kareler Toplamı	df	Kareli Ortalama	F	p	Kısmi η^2
Kesen	4344.868	1	4344.868	2330.174	.000	.905
Üst Kimlik	18.407	1	18.407	9.872	.002	.039
Ortak Hedef	.586	1	.586	.314	.575	.001
Örselenme	27.342	1	27.342	14.644	.000	.056
Hata	456.830	245	1.865			

3.5. BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERİN İÇ-GRUP YANLILIĞI ÜZERİNDEKİ ANA ETKİLERİ

Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) bağımlı değişkenler üzerindeki ana etkileri test etmek için kullanılmıştır. Tüm etkiler Tablo 7’de gösterilmiştir.

Katılımcıların iç-grup yanlılığı, üst kimlik koşullarına göre farklılaşmamaktadır ($F(1,245) = 1.09, p > .05$). Üst kimlik manipülasyonunun uygulandığı koşulda iç-grup yanlılığı ($Ort = 14.81, SS = 36.62$), üst kimlik manipülasyonunun uygulanmadığı grubun ortalamasına göre ($Ort = 19.58, SS = 33.82$) daha azdır fakat bu fark anlamlı değildir.

Katılımcıların iç-grup yanlılığı, ortak hedef koşullarına göre farklılaşmamaktadır ($F(1,245) = 2.13, p > .05$). Ortak hedef manipülasyonunun uygulandığı koşulda iç-grup yanlılığı ($Ort = 20.00, SS = 33.92$), ortak hedef manipülasyonunun uygulanmadığı grubun ortalamasına göre ($Ort = 13.86, SS = 36.72$) daha fazladır fakat fark anlamlı değildir.

Katılımcıların iç-grup yanlılığı, kimlik örselenmesi koşullarına göre farklılaşmamaktadır ($F(1,245) = .58, p > .05$). Kimlik örselenmesi manipülasyonunun uygulandığı koşulda iç-grup yanlılığı ($Ort = 18.53, SS = 39.70$), Kimlik örselenmesi manipülasyonunun uygulanmadığı grubun ortalamasına göre ($Ort = 15.49, SS = 31.05$) daha fazladır fakat fark anlamlı değildir. Bu sonuçlara göre *Hipotez 1-c*, *Hipotez 2-c* *Hipotez 3-c* doğrulanmamıştır, bulgular sonuçlar kısmında tartışılmıştır.

Tablo 7: İç-Grup Yanlılığı Üzerindeki Ana Etkiler

Bağımsız Değişken	Kareler Toplamı	df	Kareli Ortalama	F	p	Kısmi η^2
Kesen	72595.605	1	72595.605	57.702	.000	.191
Üst Kimlik	1371.305	1	1371.305	1.090	.298	.004
Ortak Hedef	2680.374	1	2680.374	2.130	.146	.009
Örselenme	725.766	1	725.766	.577	.448	.002
Hata	308235.596	245	1258.104			

3.6 BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ ETKİLEŞİM ETKİLERİ

3.6.1. Birlikte Yaşama Niyeti Üzerindeki Etkileşim Etkileri

Birlikte yaşama niyeti üzerindeki etkileşim etkilerini test etmek için Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Tüm etkiler Tablo 8’da gösterilmiştir. Sonuçlara göre, birlikte yaşama niyeti üzerindeki ikili etkileşimlerin hiçbirisi anlamlı değildir. Spesifik olarak üst kimlik ve ortak hedef etkileşim etkisi anlamlı değildir ($F(1,245) = .10, p > .05$). Birlikte yaşama niyeti üzerindeki üst kimlik ve kimlik örselenmesinin etkileşim etkisi anlamlı değildir ($F(1,245) = .27, p > .05$). Birlikte yaşama niyeti üzerindeki ortak hedef ve kimlik örselenmesinin etkileşim etkisi anlamlı değildir ($F(1,245) = .48, p > .05$).

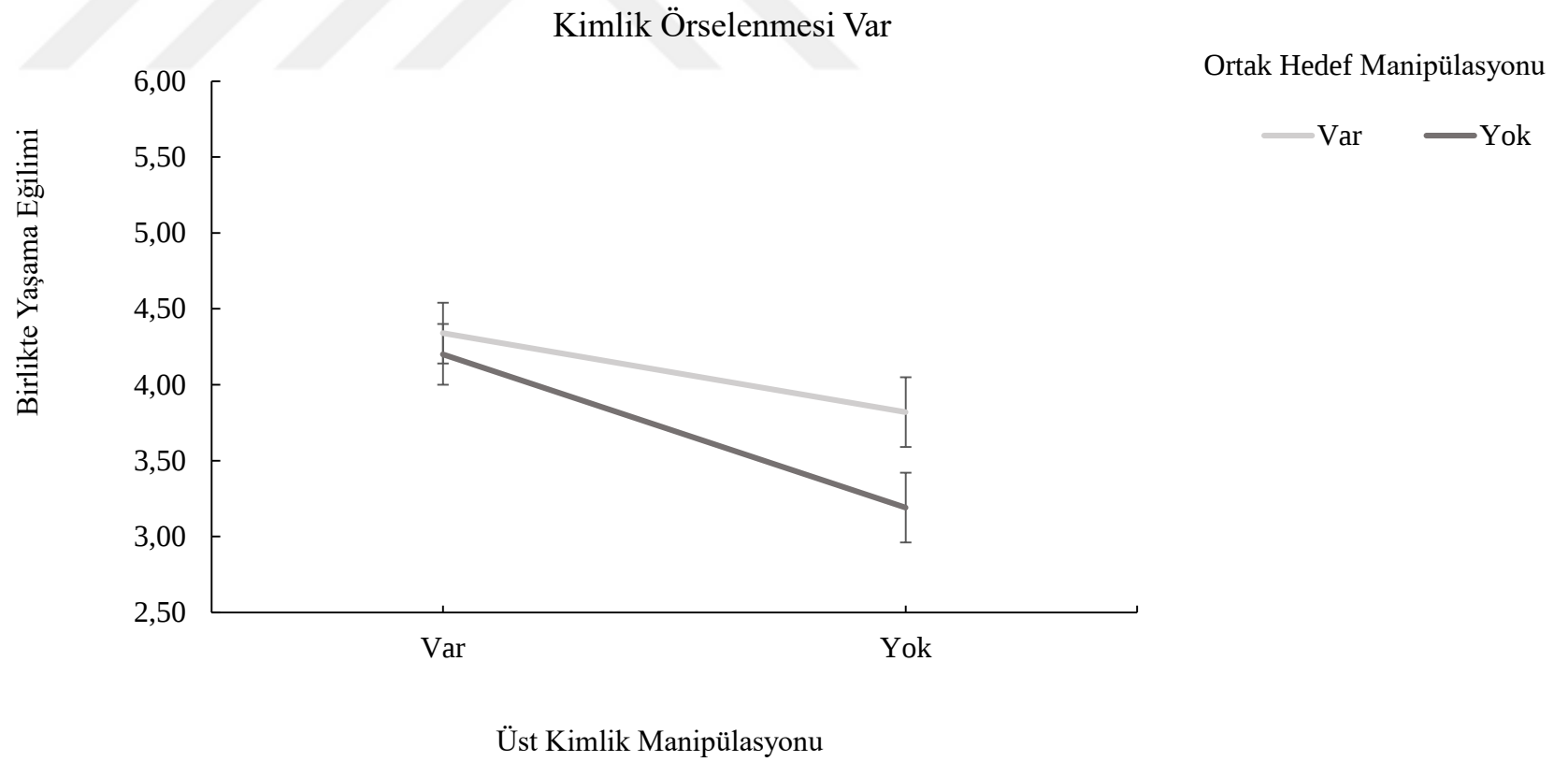
Bununla birlikte, birlikte yaşama niyeti üzerindeki üçlü etkileşim (Üst Kimlik X Ortak Hedef X Kimlik Örselenmesi) etkisi istatistiksel anlamlılığa oldukça yakındır ($F(1,245) = 3.85, p = .051$). Buna göre üst kimliğin ve ortak hedefin mevcut olduğu ancak kimlik örselenmesinin bulunmadığı koşuldaki katılımcıların birlikte yaşama niyeti puan ortalaması ($Ort = 5.38, SS = 1.00$) diğer tüm koşullardaki katılımcıların ortalamalarından daha yüksektir. Bununla birlikte koşullar arasındaki farkı tespit etmek amacıyla Jamovi (2019) programı kullanılmış ve Tukey testi uygulanmıştır. Kimlik örselenmesinin olmadığı koşullarda, ortak hedefin de olmadığı ancak üst kimliğin olduğu koşuldaki (Üst kimlik var X ortak hedef yok X örselenme yok) birlikte yaşama niyeti ortalaması ($Ort = 4.86, SS = 1.26$), ortak hedefin de üst kimliğin de olmadığı koşuldaki (üst kimlik yok X ortak hedef yok X örselenme yok)

birlikte yaşama niyeti ortalamasından ($Ort = 4.59$, $SS = .87$) daha yüksektir fakat aradaki fark anlamlı değildir ($Ortalamalar farkı = .27$, $SH = .29$, $p > .05$). Kimlik örselenmesi olduğu koşullarda ise, üst kimlik varsa ancak ortak hedef yoksa (Üst kimlik var X ortak hedef yok X örselenme var) katılımcıların birlikte yaşama niyeti ortalaması ($Ort = 4.20$, $SS = 1.09$), üst kimliğin ve ortak hedefin olmadığı koşuldaki (üst kimlik yok X ortak hedef yok X örselenme var) birlikte yaşama niyeti ortalamasından ($Ort = 3.19$, $SS = 1.13$) daha yüksektir ve bu fark anlamlıdır ($Ortalamalar farkı = 1.01$, $SH = .30$, $p < .05$). Koşullar arasındaki farklılaşma kimlik örselenmesinin olup olmasına göre değişkenlik göstermektedir. Bu farklılaşma Şekil-1 ve Şekil-2’den görülebilmektedir. Bu bilgilere göre *Hipotez 4-a* kısmen doğrulanmıştır.

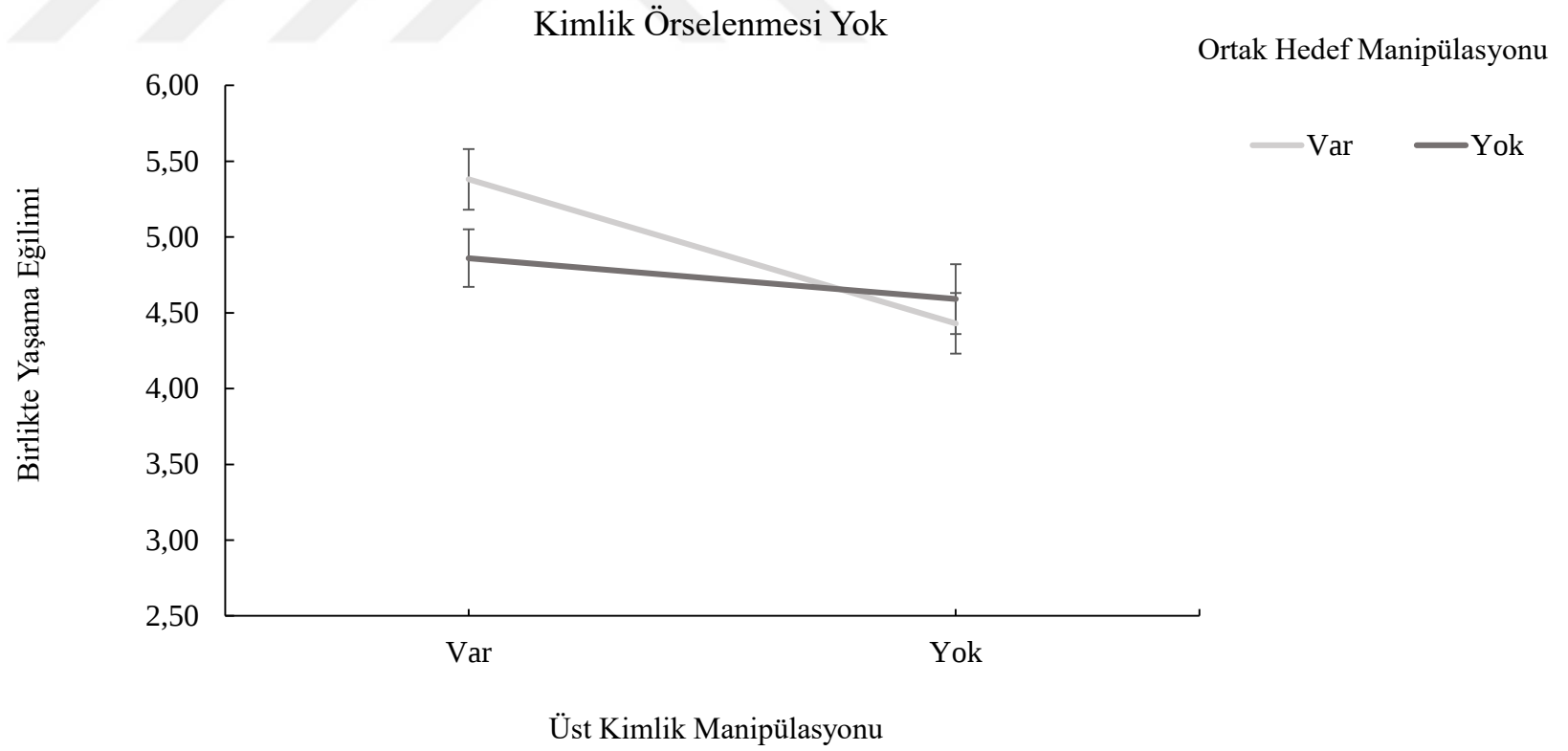
Tablo 8: Birlikte Yaşama Niyeti Üzerindeki Etkileşim Etkileri

Bağımsız Değişken	Kareler Toplamı	<i>df</i>	Kareli Ortalama	<i>F</i>	<i>P</i>	Kısmi η^2
Kesen	4711.570	1	4711.570	3423.659	.000	.933
Üst Kimlik X Ortak Hedef	.137	1	.137	.100	.752	.000
Üst Kimlik X Örselenme	.377	1	.377	.274	.601	.001
Ortak Hedef X Örselenme	.662	1	.662	.481	.488	.002
Üst Kimlik X Ortak Hedef X Örselenme	5.298	1	5.298	3,850	.051	.015
Hata	308235.596	245	1258.104			

Şekil 1: Kimlik Örselenmesi Manipülasyonu Uygulandığı Koşulda Birlikte Yaşama Niyeti Üzerindeki Üst Kimlik X Ortak Hedef Etkileşim Etkisi

Şekil 2: Kimlik Örselenmesi Manipülasyonu Uygulanmadığı Koşulda Birlikte Yaşama Niyeti Üzerindeki Üst Kimlik X Ortak Hedef Etkileşim Etkisi

3.6.2. Sembolik Tehdit Algısı Üzerindeki Etkileşim Etkileri

Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) sembolik tehdit algısı üzerindeki etkileşim etkilerini test etmek için kullanılmıştır. Tüm etkiler Tablo 9’da belirtilmiştir. Sonuçlara göre, sembolik tehdit algısı üzerindeki ikili etkileşimlerin hiçbirisi anlamlı değildir. Spesifik olarak, sembolik tehdit algısı üzerindeki üst kimlik ve ortak hedef etkileşim etkisi anlamlı değildir ($F(1,245) = .13, p > .05$). Benzer şekilde sembolik tehdit algısı üzerindeki üst kimlik ve kimlik örselenmesinin etkileşim etkisi de anlamlı değildir ($F(1,245) = 1.08, p > .05$). Yine sembolik tehdit algısı üzerindeki ortak hedef ve kimlik örselenmesinin etkileşim etkisi anlamlı değildir ($F(1,245) = .01, p > .05$). Son olarak, bu değişkenler arasındaki üçlü etkileşim etkisi anlamlı değildir ($F(1,245) = 2.83, p > .05$). Bu bilgilere göre *Hipotez 4-b* doğrulanmamıştır.

Tablo 9: Sembolik Tehdit Algısı Üzerindeki Etkileşim Etkileri

Bağımsız Değişken	Kareler Toplamı	df	Kareli Ortalama	F	p	Kısmi η^2
Kesen	4344.868	1	4344.868	2330.174	.000	.905
Üst Kimlik X Ortak Hedef	.234	1	.234	.125	.724	.001
Üst Kimlik X Örselenme	2.019	1	2.019	1.083	.299	.004
Ortak Hedef X Örselenme	.017	1	.017	.009	.925	.000
Üst Kimlik X Ortak Hedef X Örselenme	5.270	1	5.270	2,826	.094	.011
Hata	456.830	245	1.865			

3.6.3. İç-grup Yanlılığı Üzerindeki Etkileşim Etkileri

Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) katılımcıların iç-grup yanlılığı üzerindeki etkileşim etkilerini test etmek için kullanılmıştır. Tüm etkiler Tablo 10'de gösterilmiştir. Sonuçlara göre, katılımcıların iç-grup yanlılığı üzerindeki ikili etkileşimlerin hiçbiri anlamlı değildir. Katılımcıların iç-grup yanlılığı üzerindeki üst kimlik ve ortak hedef etkileşim etkisi anlamlı değildir ($F(1,245) = .635, p > .05$). Katılımcıların iç-grup yanlılığı üzerindeki üst kimlik ve kimlik örselenmesinin etkileşim etkisi de anlamlı değildir ($F(1,245) = .045, p > .05$). Benzer şekilde, katılımcıların iç-grup yanlılığı üzerindeki ortak hedef ve kimlik örselenmesinin etkileşim etkisi anlamlı değildir ($F(1,245) = .67, p > .05$). Son olarak, katılımcıların iç-grup yanlılığı üzerinde üst kimlik ve ortak hedefin etkileşim etkisi kimlik örselenmesi koşuluna göre farklılaşmamaktadır ($F(1,245) = 1.08, p > .05$). Bu bilgilere göre *Hipotez 4-c* doğrulanmamıştır.

Tablo 10: İç-grup Yanlılığı Üzerindeki Etkileşim Etkileri

Bağımsız Değişken	Kareler Toplamı	<i>df</i>	Kareli Ortalama	<i>F</i>	<i>p</i>	Kısmi η^2
Kesen	72595.605	1	72595.605	57.702	.000	.191
Üst Kimlik X Ortak Hedef	799.216	1	799.216	.635	.426	.003
Üst Kimlik X Örselenme	56.912	1	56.912	.045	.832	.000
Ortak Hedef X Örselenme	837.299	1	837.299	.666	.415	.003
Üst Kimlik X Ortak Hedef X Örselenme	1355.368	1	1355.368	1,077	.300	.004
Hata	308235.596	245	1258.104			

SONUÇ VE TARTIŞMA

Gruplar arası çatışmanın, grup halinde yaşayan ve kısıtlı kaynaklar üzerinden artı değer sahibi olmak isteyen insan için doğal bir çıktı olduğu söylenebilir. Nitekim Tajfel (1971) tarafından ortaya konulan ‘minimal grup paradigması’ ile insanların önemsiz kategorilere ayrılması durumunda bile iç-grup yanlılığı yaptığını ortaya koymuştur. Bu sebeple salt kategorizasyon yapmanın önyargıyı ve olası çatışmayı tetiklemeye yeterli olacağı söylenebilir. Ortaya çıkacak çatışmaları engellemek veya azaltmak için sosyal bilimciler birçok fikir üretmiş ve kısmen bir başarı sağlamıştır. Belirli şartlar altında grupları ortak bir üst kimlik çerçevesinde birleştirmek bu stratejilerden biridir. Nitekim efektif bir strateji olduğu alanyazındaki çalışmalar ile ortaya konulmuştur (Dovidio, Gaertner ve Validzic, 1998; Gonzáles ve Brown, 2003). Ayrıca ortak bir hedef koymak da grupların bir arada yaşamasına ve çatışmayı azaltmasına yardımcı olmaktadır (Sherif ve diğerleri, 1961). Fakat özellikle dezavantajlı gruplar zaman zaman bir üst kimlik veya ortak hedefte birleşilmesinden rahatsızlık duyabilmektedir. Kendi kültür ve kimliklerini ifade edemeyeceklerini düşündüklerinde, kendi değer ve normlarını özgürce yaşamayacaklarına inandıklarında ortaya çıkan olumlu etkiler ortadan kalkabilmektedir (Sindic ve Reicher, 2009). Bu sebeple kimlik örselenmesi de dikkat edilmesi gereken önemli bir faktördür. Bu araştırmanın temel amacı bu üç faktörün ana etkilerini ve birlikte ortaya çıkan etkileşim etkilerini incelemektir.

Üst kimlik, ortak hedef ve kimlik örselenmesinin etkileşim etkisinin anlamlılığa yakın olmasının çalışmanın en önemli çıktısı olduğu söylenebilir. Kimlik örselenmesi olduğu koşulda üst kimlik ve ortak hedef beklenen olumlu etkileri göstermiştir (bkz. Şekil 1). Fakat kimlik örselenmesi olmadığı koşulda, ortak hedefin olmaması üst kimliğin olumlu etkisini düşürürken, ortak hedefin varlığı üst kimliğin olumlu etkisini arttırmıştır. Bu sebeple çalışmanın sonucuna göre kimlik örselenmesinin olmadığı durumlarda üst kimliğin etkili olabilmesi için ortak bir hedefe ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Çalışmanın genel bir sonucu olarak kimlik örselenmesi, birlikte yaşama motivasyonunu olumsuz yönde etkilemekte ve üst kimliğin ve ortak hedefin önemi artmaktadır. Bağlama göre farklılaşmakla birlikte, her grubun rekabet içerisinde bulunduğu belirli bir dış grup bulunmaktadır.

Dezavantajlı grup üyesi olmak çoğunlukla bir takım kazanımların avantajlı gruba göre daha az elde edilmesini ifade etmektedir. Rekabet içerisindeki dış grup tarafından kendi gruba karşı sembolik ve/veya gerçekçi tehdit hissedebilir. Bu sebeple dezavantajlı grupların kendi kimliklerine yönelik algıladıkları tehdit seviyesinde farklılıklar olsa da tehdidin yine de hissedilmesi önemli bir gerçekliktir. Özetle, özellikle kısmen de olsa kimlik örselenmesinin olduğu bir gruplar arası dinamikte, üst kimlik ve ortak hedef yaratmak toplumlar için önemli bir birlikte yaşama enstrümanı olabilir. Örnek olarak, İngiltere’de yaşayan İskoçların üzerinden yapılan bir araştırmada kimliklerini örselendiklerini düşünen İskoçların İngiltere’den ayrılma eğilimleri kimlik örselenmesi yaşamayan gruba göre daha fazla olduğu ortaya konulmuştur, dahası bu etki İskoçlukla özdeşleşme düzeyinden bağımsız olarak ortaya çıkmıştır (Sindic ve Reicher, 2009).

Araştırmanın temel bulgularından bir tanesi, alanyazın ile paralel olarak, üst kimlik manipülasyonunun birlikte yaşama niyetini artırması ve dış gruptan algılanan sembolik tehdidi düşürmesidir. Bu anlamda üst kimliğin önemli ve uygulanabilir bir strateji olduğu düşünülmektedir. Tehdit algısının azalması özellikle gruplar arası çatışmayı azaltmak için önemli bir noktadır. Benzer şekilde gruplara ortak bir üst hedef koymak, birlikte yaşama niyetine olumlu yönde etki etmiştir. Fakat üst kimlik etkisinden farklı olarak ortak hedefin sembolik tehdit algısını azalttığı tespit edilmemiştir. Bu çalışma bağlamında araştırmaya katılan ve hikâye örüntüsünde dezavantajlı grup üyesi olduklarını düşünmeleri istenen katılımcılar, ortak hedefi kendi grubunu ileri götürebilecek salt çıkar aracı olarak kullanmış olabilirler. Ortak hedef manipülasyonu birlikte yaşama niyetini arttırsa da sembolik tehdit seviyesine etki etmemesi incelenmesi gereken bir durumdur. Hunger ve Stern’ün (1976) çalışmasının sonuçları ile paralel olarak ortak hedef sona erdiğinde veya başarısız olması halinde birlikte yaşama niyetleri tekrar eski seviyesine düşmesi ihtimali öngörülebilir. Bu bilgiler ışığında ortak hedef ile birlikte bir üst kimliğin belirgin hale getirilmesi, gruplar arası problemleri azaltmada daha faydalı bir strateji gibi görünmektedir. Bu sonuçları değerlendirirken özellikle son yıllarda çok kültürlüğün desteklenen bir strateji olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Katılımcıların bu paradigma ile daha olumlu tepki verme eğilimde olduğu düşünülebilir. Ayrıca

üniversiteler birçok farklı kimliğe sahip bireylerin temas kurduğu kurumlardır ve doğal olarak çok kültürlülüğün yaşandığı alanlardır.

Çalışmadaki diğer önemli bir bulgu ise iç-grup yanlılığının hiçbir deneysel koşula göre farklılaşmamasıdır. Alanyazında üst kimliğin dış grup tutumuna (ön yargı, iç-grup yanlılığı) yönelik etkileri ile ilgili tutarsız sonuçlar mevcuttur. Bazı çalışmalar üst kimlik manipülasyonunun gruplar arası tutumu olumlu yönde etkilediğini raporlarken (Dovidio ve diğerleri, 1997; Nier ve diğerleri, 2001), bazı çalışmalarda üst kimlik, tutumu etkilememiş veya olumsuz yönde etkilediğini raporlamıştır (Waldzus ve diğerleri, 2004; Wenzel ve diğerleri, 2003). Tutumların olumsuz yönde etkilendiği çalışmalara göre aralarında çatışma/anlaşmazlık bulunun iki grup da üst kimliğin prototipinin kendi grup normlarına yakın olması gerektiğini düşündüğü için gruplar arasında daha önce olmayan farklı bir rekabet zemini oluşmuştur. Gruplar arası tutumun olumlu yönde değiştiğini gösteren çalışmalarda ise, genellikle rekabet içerisinde bulunan grup üyeleri birbirleri ile temas etmişlerdir. Bu noktada gruplar arası temasın da grupların birbirlerine yönelik önyargılarını azaltmada önemli katkıları olmuş olabilir. Nitekim eşit şart, ortak amaç, işbirliği ve otorite desteği gibi belirli şartlar altında grup üyelerinin birbirleriyle temasta bulunması, gruplar arası tutumu olumlu yönde etkilemektedir (Pettigrew, 1998). Bu çalışma bağlamında ise, üst kimlikte birleşmenin ve iki grubun ortak hedefe sahip olmasının gruplar arası tutumları süreç içerisinde değiştirebileceği öne sürülebilir. Gruplar, bir üst kimliğe sahip olduğunda ve/veya ortak hedefleri olduğunda grupların birbirleriyle daha fazla temas edeceği öngörüsü ile aralarındaki ilişkilerin daha pozitif bir ilişkiye evrilebileceği ve olumsuz tutumların zamanla azalacağı beklenebilir. Bu araştırmadaki manipülasyonların gruplar arası tutum seviyelerinde değişiklik yaratmadığı bulgusu olumsuz bir durum olarak görülmesine rağmen birlikte yaşama niyetini arttırması orta ve uzun vadede birlikte yaşama motivasyonu ile birlikte daha olumlu bir ilişki dinamiği gerçekliği yaratabilir. Ancak buradaki öngörülerin gerçek sosyal gruplarda boylamsal araştırmalar gibi uygun araştırma desenleri ile sınanması gerekmektedir.

Araştırmanın kısıtlılıklarına bakıldığında, ilk olarak çalışmada yapay kimlikler kullanılmasının bir problem teşkil edebileceği söylenebilir. Bu durum araştırmanın dış geçerliliğini düşürmektedir. Gerçek hayatta katılımcılar gruplar arası ilişkileri

birçok bağlamda değerlendirmektedir fakat çalışma için üretilen hikâyede kısıtlı bir bağlam tanımlanmaktadır. Ayrıca, katılımcıların hikâyede kendini bir dezavantajlı olarak tarif edilen grubun üyesi olarak düşünmesi gerektiği belirtilmiştir. Fakat katılımcının bu kimlik ile ne kadar özdeşleştiği çalışmada ölçülmemiştir. Bir diğer önemli nokta ise örneklemin temsil gücüdür. Çalışma, üniversite öğrencileri ile yapıldığı için kullanılan örneklem toplum ortalamasına göre genç ve eğitimlidir. Bu sebeple genelleme konusunda problem oluşturacağı düşünülebilir. Ayrıca, katılımcıların kimlikleri ile ilgili bir bilgi alınmamıştır. Hikâyeye verilecek olan tepkinin bireyin toplumda avantajlı veya dezavantajlı grup üyesi olup olmasına veya ideolojisine göre değişkenlik göstermiş olabilir. Bu anlamda ileriki çalışmada katılımcılardan daha detaylı demografik bilgiler alınabilir. Yaşamlarında dezavantajlı bir gruba üye olan bireyler, hikâyedeki durumu kendileri ile bağdaştırarak özellikle kimlik örselenmesi manipülasyonuna daha sert bir reaksiyon gösterebilir. Son olarak ortak hedef manipülasyonunda dezavantajlı grup üyeleri herhangi bir teknolojiye sahip değildir ve sadece iş güçlerini ortaya koyacaklardır. Bu yüzden birlikte çalışmalarından ortaya çıkacak artı değerden daha düşük bir pay alabileceklerini düşünmüş olabilirler. Ortak hedefin içeriği düzenlenerek ileride yapılacak çalışmalarda daha eşit bir dağılım algısı yaratılabilir.

Özetle, bu çalışma üst kimlik, ortak hedef ve kimlik örselenmesinin, diğer grupla birlikte yaşama niyeti, sembolik tehdit algısı ve gruplar arası tutum üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bir üst kimlikte birleşmek, dezavantajlı grup üyelerinin diğer grupla birlikte yaşama niyetini arttırırken, diğer gruptan algıladıkları sembolik tehdidi düşürmüştür. Benzer şekilde ortak hedef, birlikte yaşama niyetini arttırmıştır fakat sembolik tehdit algısını farklılaştırmamıştır. Öte yandan dezavantajlı grup üyeleri, diğer grubun kendilerini baskılayacağını ve özgürlüklerini kısıtlayacağını düşündüklerinde, yani kimliklerinin örseleneceğine inandıklarında diğer grupla aynı çatı altında, birlikte yaşama niyetlerinde azalma olmakta, diğer gruptan daha fazla tehdit algılamaktadırlar. Son olarak bağımsız değişkenlerden hiçbirinin gruplar arası tutum üzerinde bir etkisi olmadığı görülmüştür. Bu çalışma üç farklı değişkenin etkileşim etkisini incelemesi bakımından da özgündür. Ayrıca, bildiğimiz kadarıyla üst kimlik çalışması olarak Türkiye’de gerçekleştirilen ilk yarı-deneysel çalışmadır.

Sınırlılıkları ve eksiklikleri göz önüne alarak yapılacak çalışmalara fikir vermesi beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Abrams, D. ve Hogg, M. A. (1988). Comments on the motivational status of self esteem in social identity and intergroup discrimination. *European Journal of Social Psychology*, 18(4): 317-334.

Baumeister, R. F. ve Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3): 497.

Blake, R. R., Shepard, H. A. ve Mouton, J. S. (1968). Managing intergroup conflict in industry, Houston: Gulf Publishing.

Brewer, M. B. (1991). The social self: On being the same and different at the same time. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17(5): 475-482.

Brewer, M. B. (1993). Social identity, distinctiveness, and in-group homogeneity. *Social Cognition*, 11(1): 150-164.

Brewer, M. B. ve Brown, R. J. (1998). Intergroup relations. D. T. Gilbert, S. T. Fiske, ve G. Lindzey (Ed.), *The Handbook of Social Psychology* içinde (554-594). New York, NY, US: McGraw-Hill.

Brown, R. J. ve Turner, J. C. (1981). Interpersonal and intergroup behaviour. *Intergroup Behavior*, 33-65. Chicago: The University of Chicago Press.

Brown, R. ve Wade, G. (1987). Superordinate goals and intergroup behaviour: The effect of role ambiguity and status on intergroup attitudes and task performance. *European Journal of Social Psychology*, 17(2): 131-142.

Campbell, D. T. (1965). Ethnocentric and other altruistic motives. *Nebraska Symposium on Motivation* içinde, 13: 283-311.

Campbell, D. T. (1971). White attitudes toward Black people. Ann Arbor, MI: Institute for Social Research.

Crisp, R. J., Stone, C. H. ve Hall, N. R. (2006). Recategorization and subgroup identification: Predicting and preventing threats from common ingroups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(2): 230-243.

Crisp, R. J., Walsh, J. ve Hewstone, M. (2006). Crossed categorization in common ingroup contexts. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(9): 1204-1218.

Deschamps, J. C. ve Brown, R. (1983). Superordinate goals and intergroup conflict. *British Journal of Social Psychology*, 22(3): 189-195.

Dovidio, J. F., Gaertner, S. L. Validzic, A., Matoka, K., Johnson, B. ve Frazier, S. (1997). Extending the benefits of recategorization: Evaluations, self-disclosure, and helping. *Journal of Experimental Social Psychology*, 33(4): 401-420.

Dovidio, J. F., Gaertner, S. L. ve Kafati, G. (2000). Group identity and intergroup relations The common in-group identity model. *Advances in Group Processes* içinde. (1-35). Emerald Group Publishing Limited.

Dovidio, J. F., Gaertner, S. L. ve Validzic, A. (1998). Intergroup bias: Status, differentiation, and a common in-group identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(1): 109.

Dovidio J. F., Gaertner S. L. ve Saguy T. (2007) Another view of “we”: Majority and minority group perspectives on a common ingroup identity, *European Review of Social Psychology*, 18(1): 296-330

Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2): 117-140.

Fromkin, H. L. ve Snyder, C. R. (1980). The search for uniqueness and valuation of scarcity. *Social Exchange* içinde. (57-75). Springer, Boston, MA.

Gaertner, S. L., Mann, J. A., Dovidio, J. F., Murrell, A. J. ve Pomare, M. (1990). How does cooperation reduce intergroup bias? *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(4): 692.

Gaertner, S. L., Dovidio, J. F. ve Bachman, B. A. (1996). Revisiting the contact hypothesis: The induction of a common ingroup identity. *International Journal of Intercultural Relations*, 20(3-4): 271-290.

González, R. ve Brown, R. (2003). Generalization of positive attitude as a function of subgroup and superordinate group identifications in intergroup contact. *European Journal of Social Psychology*, 33(2): 195-214.

González, R. ve Brown, R. (2006). Dual identities in intergroup contact: Group status and size moderate the generalization of positive attitude change. *Journal of Experimental Social Psychology*, 42(6): 753-767.

Gruder, C. L. (1971). Determinants of social comparison choices. *Journal of Experimental Social Psychology*, 7(5): 473-489.

Haddock, G., Zanna, M. P. ve Esses, V. M. (1993). Assessing the structure of prejudicial attitudes: The case of attitudes toward homosexuals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(6): 1105.

Haslam, S. A. ve Reicher, S. (2006). Stressing the group: social identity and the unfolding dynamics of responses to stress. *Journal of Applied Psychology*, 91(5): 1037.

Hewstone, M. ve Brown, R. (1986). Contact is not enough: An intergroup perspective on the 'contact hypothesis.' M. Hewstone & R. Brown (Ed.), *Social Psychology and Society. Contact and Conflict in Intergroup Encounters* (1-44) içinde. Cambridge, MA, US: Basil Blackwell.

Hogg, M. A. ve Abrams, D. (1990). Social motivation, self-esteem and social identity. *Social Identity Theory: Constructive and Critical Advances*, 28: 47.

Hogg, M. A. (2001). A social identity theory of leadership. *Personality and Social Psychology Review*, 5(3): 184-200.

Hogg, M. A. (2007). Uncertainty-identity theory. *Advances in Experimental Social Psychology*, 39: 69-126.

Hogg, M. A., Meehan, C. ve Farquharson, J. (2010). The solace of radicalism: Self-uncertainty and group identification in the face of threat. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46(6): 1061-1066.

Hornsey, M. J. ve Hogg, M. A. (2000). Assimilation and diversity: An integrative model of subgroup relations. *Personality and Social Psychology Review*, 4(2): 143-156.

Houlette, M. A., Gaertner, S. L., Johnson, K. M., Banker, B. S., Riek, B. M. ve Dovidio, J. F. (2004). Developing a more inclusive social identity: An elementary school intervention. *Journal of Social Issues*, 60(1): 35-55.

Hunger, J. D. ve Stern, L. W. (1976). An assessment of the functionality of the superordinate goal in reducing conflict. *Academy of Management Journal*, 19(4): 591-605.

Johnson, D. W. ve Lewicki, R. J. (1969). The initiation of superordinate goals. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 5(1): 9-24.

Jost, J. T. ve Banaji, M. R. (1994). The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness. *British Journal of Social Psychology*, 33(1): 1-27.

Keleş, S. Ç., Aral, T., Yıldırım, M., Kurtoğlu, E. ve Sunata, U. (2016). Attitudes of Turkish youth toward Syrian refugees in respect to youths' gender, income, education, and city: A Scale Development Study. *Turkish Migration 2016 Selected Papers*: 155-163.

Levine, J. M. ve Moreland, R. L. (1987). Social comparison and outcome evaluation in group contexts, (105-127). Hillsdale, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Lott, A. J. ve Lott, B. E. (1965). Group cohesiveness as interpersonal attraction: A review of relationships with antecedent and consequent variables. *Psychological Bulletin*, 64(4): 259.

McClendon, M. J. ve Eitzen, D. S. (1975). Interracial Contact on Collegiate Basketball Teams: A Test of Shérifs Theory of Superordinate Goals. *Social Science Quarterly*: 926-938.

Mushtaq, R., Shoib, S., Shah, T. ve Mushtaq, S. (2014). Relationship between loneliness, psychiatric disorders and physical health? A review on the psychological aspects of loneliness. *Journal of Clinical and Diagnostic Research: JCDR*, 8(9): WE01.

Nier, J. A., Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Banker, B. S., Ward, C. M. ve Rust, M. C. (2001). Changing interracial evaluations and behavior: The effects of a common group identity. *Group Processes & Intergroup Relations*, 4(4): 299-316.

Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49(1): 65-85.

Rabbie, J. M., Benoist, F., Oosterbaan, H. ve Visser, L. (1974). Differential power and effects of expected competitive and cooperative intergroup interaction on intragroup and outgroup attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30(1), 46-56

Reicher, S. ve Haslam, S. A. (2006). Rethinking the psychology of tyranny: The BBC prison study. *British Journal of Social Psychology*, 45(1): 1-40.

Reicher, S. ve Hopikins, N. (2004). Self and Nation: Categorization, Contestation and Mobilization. *Psychological Studies-University of Cacicut*, 49: 79-79.

Riek, B. M., Mania, E. W. ve Gaertner, S. L. (2006). Intergroup threat and outgroup attitudes: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(4): 336-353.

Rosenbaum, M. E. ve Holtz, R. (1985) The minimal intergroup discrimination effect: Out-group derogation, not in-group favorability. *93rd Annual Convention of the American Psychological Association*, Los Angeles.

Rubin, M. ve Hewstone, M. (1998). Social identity theory's self-esteem hypothesis: A review and some suggestions for clarification. *Personality and Social Psychology Review*, 2(1): 40-62.

Rudman, L. A. ve Goodwin, S. A. (2004). Gender differences in automatic in-group bias: Why do women like women more than men like men? *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(4): 494.

Sherif, M., Harvey, O., White, B. J., Hood, W. R. ve Sherif, C. W. (1961). The robbers' cave experiment: Inter group conflict and cooperation. Middletown, CT: Wesleyan University Press.

Sherif, M. (1967). Group conflict and co-operation: Their social psychology. London: Routledge & Kegan Paul.

Sindic, D. ve Reicher, S. D. (2009). 'Our way of life is worth defending': testing a model of attitudes towards superordinate group membership through a study of Scots' attitudes towards Britain. *European Journal of Social Psychology*, 39(1): 114-129.

Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (1984). The role of ignorance in intergroup relations. *Groups in Contact: The Psychology of Desegregation*: 229-255

Taylor, D. M. ve Doria, J. R. (1981). Self-serving and group-serving bias in attribution. *The Journal of Social Psychology*, 113(2): 201-211.

Tajfel, H. (1970). Experiments in intergroup discrimination. *Scientific American*, 223(5): 96-103.

Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P. ve Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1(2): 149-178.

Tajfel, H. (1974). Social Identity and Intergroup behaviour. *Social Science Information*, 13: 65-93.

Tajfel, H. ve Billig, M. (1974). Familiarity and categorization in intergroup behavior. *Journal of Experimental Social Psychology*, 10(2) :159-170.

Tajfel, H. (1975). The exit of social mobility and the voice of social change: Notes on the social psychology of intergroup relations. *Information (International Social Science Council)*, 14(2): 101-118.

Tajfel, H. (1978a). Interindividual Behaviour And Intergroup Behavior. *Differentiation Between Groups: Studies In The Social Psychology Of Group Interactions*: 27-60.

Tajfel, H. (1978b). The achievement of group differentiation. *Differentiation between social groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relations*, 77: 98.

Tajfel, H. ve Turner, J.C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In S. Worchel ve W.G. Austin (Ed.), *The Social Psychology of Intergroup Relations*: 33-47. Monteret, CA: Brooks/Cole

The jamovi project (2019). *jamovi*. (Versiyon 1.0) [Bilgisayar Yazılımı]. Alınan yer <https://www.jamovi.org>.

Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D. ve Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the Social Group: A Self-categorization Theory*. Basil Blackwell.

Turner, J. C. (1981). The experimental social psychology of intergroup behavior. *Intergroup Behaviour*. Chicago: The University of Chicago Press.

Turner, J. C. (2005). Explaining the nature of power: A three process theory. *European journal of social psychology*, 35(1): 1-22.

Waldzus, S., Mummendey, A., Wenzel, M. ve Boettcher, F. (2004). Of bikers, teachers and Germans: Groups' diverging views about their prototypicality. *British Journal of Social Psychology*, 43(3): 385-400.

Wenzel, M., Mummendey, A., Weber, U. ve Waldzus, S. (2003). The ingroup as pars pro toto: Projection from the ingroup onto the inclusive category as a precursor to social discrimination. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(4): 461-473.

Wilder, D. A. (1986). Social categorization: Implications for creation and reduction of intergroup bias. *Advances in Rxxperimental Social Psychology* içinde, 19: 291-355. Academic Press.

Worchel, S., Andreoli, V. A. ve Folger, R. (1977). Intergroup cooperation and intergroup attraction: The effect of previous interaction and outcome of combined effort. *Journal of Experimental Social Psychology*, 13(2), 131-140.

EKLER

Ek 1: Manipölasyonda Kullanılan Hikâyeler

Ana Hikâye:

Kaloplar ve Sinralar, aynı ada devleti çatısı altında uzun süredir bir arada yaşayan iki topluluktur. Bu iki halk arasında, çok uzun yıllardır bir arada yaşamalarından kaynaklı çeşitli ticari, kültürel ve sosyal bağlar vardır. Ancak ada devletinin yönetimi Kaloplardadır. Sinralar hem sayısal olarak hem de siyasi güç bakımından azınlık konumundadır. İki halk arasında çeşitli konularda zaman zaman anlaşmazlıklar ve çatışmalar yaşanmaktadır. Bu sebeple Sinraların arasında Kaloplardan ayrılarak kendi devletlerini kurmak isteyenler bulunmaktadır.

Kimlik Örselenmesi Manipölasyonu:

Sinralar **azınlık** olmalarından dolayı kendilerine özgü yaşam tarzlarının, değerlerinin ve kimliklerinin Kaloplar tarafından **baskı altına alındığını** ve **kendi kimliklerini özgürce yaşayamadıklarını** düşünmektedirler.

Ortak Üst Kimlik Manipölasyonu:

Genel olarak bakıldığında her iki halk da **Adalıdır. Adalı kimliğine sahip olmak her iki halk için de önemlidir.** Dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan insanlar da onları Kalop veya Sinra diye ayırt etmeksizin **Adalı** olarak görmektedir. Kaloplar ve Sinralar Adalı kimliğini paylaşmaktadır.

Ortak Hedef Manipölasyonu:

Ortak Hedef Manipölasyonu: Bu arada, adada yeni keşfedilen bir maden sayesinde her iki halkın da gelir ve refah seviyesinin yükselme olasılığı doğmuştur. Ancak bu madeni çıkartıp işlemek, yani bu **ortak hedefi** gerçekleştirmek için iki halk **iş birliği** yapmak zorundadır. Çünkü Kaloplar teknoloji konusunda daha ileri durumda iken, Sinralar iş gücü kaynağı ve madeni işleme konusunda daha başarılıdır.

Ek 2: Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu

Lütfen aşağıda istenilen bilgileri yazınız ve seçenekli sorularda size uygun olan seçeneğin yanındaki () ile gösterilen alana X işareti koyarak belirtiniz.

1. Cinsiyetiniz:

() Kadın

() Erkek

() Diğer

2. Yaşınız:

3. Eğitim Düzeyiniz:

() Okuryazar

() İlkokul mezunu

() Ortaokul mezunu

() Lise mezunu

() Üniversite (mezun/öğrenci)

() Lisans üstü (mezun/öğrenci)

4. Gelir Düzeyiniz: () Düşük () Orta () Yüksek

5. Siyasi konulardan bahsedilirken çoğunlukla “sağ” ve “sol” gibi ifadeler kullanılır. Siz kendi siyasi düşüncelerinizi genel olarak bu yelpazede nereye yerleştirirsiniz? Uygun sayıyı işaretleyiniz.

Aşırı Sol									Aşırı Sağ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Ek 3: Kontrol Soruları

Lütfen okuduğunuz metne göre aşağıdaki soruları cevaplayınız

1) Kaloplar ve Sinralar arasında nasıl bir ilişki süregelmektedir?

- a) Olumlu ve İşbirliğine dayanan b) Olumsuz ve Çatışmalı

2) Kaloplar ve Sinralar **ADALI** ortak kimliğini paylaşmaktadırlar.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

3) Sinralar adada kimliklerini **ÖZGÜRCE** yaşayabilmektedirler.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

4) Her iki halkın da (hem Sinraların hem Kalopların) yararına olacak **ORTAK** bir hedefleri vardır.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

Ek 4: Termometre Tutum Ölçeği

Şimdi lütfen kendinizi tekrar **SİNRA** halkına mensup bir birey olarak hayal edin ve hikâye de okuduğunuz şartları göz önünde bulundurarak bu iki topluluk ile ilgili **genel hislerinizi** (tutumunuzu) **0 ile 100 arasında bir değeri olarak ifade ediniz.** (0 = çok olumsuz, 100 = çok olumlu)

Sinralar (Sizin grubunuz): _____

Kalolar : _____

Ek 5: Birlikte Yaşama Niyeti Ölçeği

Şimdi lütfen kendinizi **SİNRA** halkına mensup bir birey olarak hayal edin ve hikâye de okuduğunuz şartları göz önünde bulundurarak aşağıda okuyacağınız cümlelere katılıp katılmadığınızı 1 ile 7 puan arasında değerlendirin. (1= Hiç katılmıyorum, 7= Tamamen katılıyorum)

1. Kalopların ve Sinraların gelecekte de bir arada yaşamaya devam etmesi, **SİNRALARIN** yararına olacaktır.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

2. Kalopların ve Sinraların bir aradayken daha güçlü olacağını düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

3. Kalopların ve Sinraların gelecekte bir arada **YAŞAMAMASININ** SİNRALAR için daha iyi olacağını düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

4. Kalopların ve Sinraların ayrılması her iki halk için de daha iyi olabilir.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

5. Kalopların ve Sinraların ayrılması gerektiğini düşünüyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

6. Aralarında sorunlar olsa da bu iki halk bir arada yaşamalıdır.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

Ek 6: Sembolik Tehdit Ölçeği

Şimdi lütfen kendinizi bir **SİNRA** halkına mensup bir birey olarak hayal edin ve hikâye de okuduğunuz şartları da değerlendirerek okuyacağınız cümlelere katılıp katılmadığınızı 1 ile 7 puan arasında değerlendirin. (1= Hiç katılmıyorum, 7 = Tamamen katılıyorum)

Kalopların ve Sinraların MEVCUT haliyle aynı devlet çatısı altında yaşamaya devam etmesi ... (Bu kısım aşağıdaki önermeler ile doldurulacaktır.)

1. Sinralar açısından çok rahatsız edici bir durum.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

2. Sinraların kendi kimliklerini özgürce yaşamaları önünde büyük bir engeldir.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

3. Sinraların kendi geleneklerini ve yaşam tarzlarını sürdürmelerini engellemektedir.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

4. Sinraların eninde sonunda Kalopların arasında eriyip gitmesine neden olacaktır.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

5. Sinraların ayrı bir halk olarak varlığını sürdürmelerine tehdit oluşturmaktadır.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

6. Sinraların değerlerini ve inançlarının gereklerini yerine getirmelerini engellemektedir.

Kesinlikle Katılmıyorum						Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

Ek 7: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma tez çalışması, Doç. Dr. Serap Akfırat'ın danışmanlığında Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji bölümü yüksek lisans öğrencisi olan Araş. Gör. Tolga Ergiyen tarafından yürütülmektedir. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmayı kabul ederseniz, sizden çeşitli ölçeklerden oluşan bir anketi tamamlamanız beklenmektedir. Tüm soruların cevaplanması yaklaşık 10 dakika sürecektir. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için sorulara içten ve samimi yanıtlar vermeniz beklenmektedir. Araştırmadaki soruların hiçbirinde doğru ya da yanlış cevap bulunmamaktadır. Araştırma genel olarak rahatsızlık verecek sorular içermemektedir. Ancak soruların cevaplanması sırasında herhangi bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz, çalışmayı istediğiniz zaman bırakabilirsiniz. Ankette kimlik belirleyici bilgiler istenmemektedir. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak ve yalnızca araştırmacılar tarafından bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Çalışmaya katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma ile ilgili daha fazla bilgi almak ve sorularınız için Araş. Gör. Tolga Ergiyen (e-posta: t.ergiyen@iku.edu.tr) ile iletişim kurabilirsiniz.

Yukarıdaki formu okudum. Testi uygulayan benim hak ve sorumluluklarımı tamamıyla açıkladı ve bütün sorularıma yanıt verdi.

Tarih: ____/____/____

ÇALIŞMAYA KATILMAYI ONAYLIYORUM ☐

Ek 8: Teşekkür

Yüksek Lisans eğitimim ve tez dönemim boyunca bana yol gösteren değerli danışmanım Doç. Dr. Serap Akfırat'a ve Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı öğretim üyelerine, lisans dönemimde ufkumu genişleten başta Prof. Dr. Hakan Çetinkaya olmak üzere tüm değerli İzmir Ekonomi Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğretim üyelerine, beraber çalışmaktan büyük keyif aldığım Kültür Üniversitesi öğretim üyelerine ve çalışma arkadaşlarıma, tez çalışmamda bana destek olan sevgili öğrencilerim Meltem Usta ve Buket Sever'e teşekkürlerini sunarım.

Hem sosyal hayatım hem de akademik hayatım boyunca verdiğim her kararda gösterdikleri inanç, sabır ve destekleri için annem, babam, kardeşim ve tüm aileme, tanıştığımız günden bugüne her zaman ve her şartta bana destek olan hayat arkadaşım Günce Yavuz'a, sevgili ev arkadaşlarım-kedi dostlarım Tonik ve Miço' ya ve son olarak tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Sizlerle birlikte bu yolda yürümek ve desteğinizi her zaman hissetmek en büyük şansım oldu.